

relații financiar - valutare și comerciale internaționale

ghidul lucrătorului de comerț exterior

Interdependențe ale cotațiilor de bursă

In ziua de 31 octombrie 1983 la bursa din New York prețurile argintului au scăzut drastic în urma unui larg val de vânzări. Cu excepția termenului noiembrie 1983, toate celelalte termene s-au închis la limita maximă de scădere. În aceeași zi, la bursa de cereale din Chicago, sub influența scăderii prețurilor metalelor prețioase și în special ale argintului, comercianții de soia boabe au început să vândă, anihilând astfel tendința inițială de creștere a prețurilor soiei boabe și determinând în final scăderea prețurilor soiei boabe la toate termenele.

Interdependențele cotațiilor de bursă constituie un mecanism complex, greu de descifrat la prima vedere, dar în același timp foarte important pentru prognozele de prețuri.

În evoluția prețurilor produselor agricole un rol determinant îl are activitatea burselor de mărfuri la care se tranzacționează produsele respective, cu excepția cazurilor în care pe o anumită piață se pot practica (datorită unor factori extraeconomiци în special) prețuri ce se abat de la baza cotațiile burselor.

În condițiile actuale ale perfecționării continue a sistemului informațional, participanții la activitatea bursieră dispun în general de elementele necesare predicției nivelului de preț practicate la bursă, ca și a tendinței prețurilor cel puțin pentru o perioadă relativ scurtă de timp. Comercianții cunosc mărimea stocurilor pe ansamblu și repartitia lor (geografică sau din punct de vedere al accesului la stocuri), situația și nivelele producției, nivelele consumului intern, nivelele cererii externe (totală sau numai solvabilă), factori de influență a producției și consumului. În funcție de aprecierea diferită pe care participanții la bursă o dau multitudinii de factori care afectează raportul dintre disponibilități și necesarul pentru un produs prețurile înregistrează variațiile din cursul sesiunilor de bursă.

Pe lângă aceste elemente, considerate ca factori esențiali, nivelul prețurilor la bursă reflectă și acțiunea factorilor speculativi. În această grupă sînt incluși atît factori cu influență reziduală în perioadele de maximă intensitate a factorilor fundamentali cît și factori pur speculativi.

Pentru unele produse agricole perioadele de însămînțare, perioadele critice pentru dezvoltare, perioadele de recoltare sînt tot atîtea intervale de timp în care atenția pieței este concentrată asupra factorilor fundamentali.

În perioadele în care factorii fundamentali rămîn relativ constanți atenția pieței este atrasă de situația altor piețe, la prima vedere fără o conexiune directă cu produse agro-alimentare.

Un exemplu în acest sens îl constituie corelațiile făcute în anumite perioade între prețurile unor metale prețioase și prețurile soiei boabe la bursa de la Chicago, S.U.A.

Dacă în lunile de însămînțare din emisfera nordică (mai-iunie), de dezvoltare (iulie-septembrie) și de recoltare (octombrie-noiembrie), atenția participanților la activitatea bursei și a comercianților de produse agricole este concentrată în principal asupra știrilor privind suprafețele însămînțate, cantitățile de precipitații căzute, temperaturile înregistrate în principalele zone de cultură a soiei, prețurile reflectînd în primul rînd influența factorilor legați direct de producția soiei boabe, în alte perioade din evoluția pieței metalelor prețioase influențează sensibil evoluția pieței soiei boabe. Astfel, în special în lunile decembrie, ianuarie, februarie, cînd sînt cunoscute în general cele mai importante date referitoare la măsura în care disponibilul existent va acoperi cererea, evoluția cotațiilor pentru soia boabe se află sub influența pieței metalelor prețioase.

Din punctul de vedere al comerciantului cauza pentru care se stabilește o conexiune strînsă între evoluția prețurilor soiei boabe și evoluția prețurilor unor metale prețioase nu prezintă un interes major imediat. Desigur că într-o analiză aprofundată și acest aspect este important. În schimb, de o importanță imediată deosebită se dovedește a fi pentru comerciantul de soia boabe cuantificarea relației dintre cele două grupe de fenomene (evoluția pieței soiei boabe și evoluția piețelor unor metale prețioase). Descoperirea și mai ales cuantificarea unei asemenea relații reprezintă însă numai o etapă intermediară către scopul final: elaborarea de prognoze de preț pentru soia boabe.

Datorită complexității factorilor ce-și pun amprenta asupra evoluțiilor piețelor unor metale prețioase și a soiei boabe, în anumite perioade de timp aceste piețe pot avea un caracter impredictibil numai pe seama factorilor conjuncturali. Din aceste cauze elaborarea de prognoze de preț cu grad ridicat de exactitate pentru piața soiei boabe nu se poate face decît pentru un orizont foarte apropiat. Semnificativ în acest sens este faptul că după numai 3 sesiuni de bursă, respectiv din 3, 4 și 7 martie 1983 coeficientul de corelație *

*) Coeficientul de corelație simplă este o măsură sintetică a gradului și felului de asociere între evoluția a 2 variabile. Indicatorul ia valori în intervalul închis cuprins între -1 și +1.

Supliment la

nr. 47 1983

Revista
ECONOMICA

dintre variabila rezultativă reprezentată de prețul soiei boabe pentru luna mai 1983 și variabilele de influență, explicative, reprezentate de prețurile unor metale prețioase, a scăzut de la 93,5% la 92,8%.

Scăderea intensității legăturii dintre variabila rezultativă și variabilele explicative ca urmare a intensificării acțiunii altor factori s-a reflectat imediat în reducerea preciziei cu care s-a făcut prognoza cu funcția inițială, respectiv în micșorarea coeficientului de determinare* de la 87,54% la 86,26%.

După ce s-a verificat dacă între prețurile soiei boabe și prețurile unor metale prețioase există o legătură cauzală, va trebui să se selecteze care dintre aceste metale prețioase influențează mai mult, prin evoluția lor, prețurile soiei boabe.

Selectarea metalelor prețioase care influențează în măsura cea mai mare nivelele prețurilor soiei boabe se face calculându-se coeficienții de corelație între prețurile soiei boabe și prețurile metalelor respective. Astfel, în perioada martie — noiembrie 1983, coeficienții de corelație între prețurile soiei boabe la bursa Chicago pentru diferite termene și prețurile aurului la Londra (primul și al doilea fixing), prețul argintului la Zürich (cerere și ofertă) și prețul aurului la New York au fost următorii:

Termen	Preț aur Londra		Preț aur New York
	fixing 1	fixing 2	
martie	86,03	88,83	93,12
mai	86,94	89,34	90,81
iulie	84,44	86,51	86,05
august	83,68	85,17	83,71
septembrie	76,89	79,17	76,10
noiembrie	67,32	68,99	64,06

	Preț argint Zürich	
	cerere	ofertă
martie	68,56	67,96
mai	78,55	78,40
iulie	84,04	83,93
august	85,06	84,67
septembrie	86,72	86,46
noiembrie	84,22	84,62

De la început se remarcă din valorile pozitive ale coeficienților de corelație tipul direct al legăturii dintre variabila rezultativă și variabilele explicative (respectiv faptul că unor creșteri ale variabilelor explicative li se asociază creșteri ale variabilei rezultative).

Se remarcă de asemenea, corelația foarte intensă ce există între prețurile soiei și prețul aurului la New York, pentru termenele apropiate de data analizei, și între prețurile soiei și prețul argintului la Zürich, pentru termenele îndepărtate. De aici rezultă concluzia tratării diferențiate a termenelor la soia, termenele apropiate urmînd mai ales direcția indicată de prețul aurului respectiv termenele îndepărtate urmînd direcția indicată de prețul argintului la Zürich.

Un alt factor avut în vedere la studiul prețurilor soiei îl reprezintă cursul dolarului S.U.A., care reprezintă atît un element de analiză fundamentală (în funcție de variațiile cursului \$ S.U.A. creșe sau scad prețurile de import pentru soia boabe exprimate în monedă națională cu repercusiunile corespunzătoare asupra cererii de soia boabe) cît și un element speculativ.

Ținîndu-se cont de nivelele prețului aurului la Londra, al argintului la Zürich, al aurului la New York și de cursul dolarului S.U.A. față de francul elvețian (monedă luată de referință datorită stabilității ei) s-au aproximat pentru perioada 05.01.1983 — 02.03.1983 prețurile soiei boabe la Chicago, termenul martie cu o precizie de 89,5%.

Nivelele reale ale prețurilor soiei boabe contract martie 1983, cele calculate în funcție de variabilele explicative amintite, abaterile valorilor calculate de la valorile reale și nivelul în procente al abaterii față de mărimea valorii reale sînt prezentate mai jos:

(valori în c/bu ; %)*

Data	prețuri		Abateri	
	reale	calculate	abs.	%
5 ian. 83	572,76	573,96	6,20	1,08
2 febr '83	601,50	603,35	1,75	0,29
3 mart. '83	568,00	570,95	2,95	0,52

*) 1 bu = soia = 27,216 kg

Valorile calculate pentru prețurile soiei boabe la Chicago pentru termenul martie 1983 s-ar fi putut cuprinde, cu 5 excepții, într-o bandă cu limite variînd față de nivelul real cu $\pm 1\%$ din acest nivel.

Dacă se dorește probabilitatea cu care valorile reale ale soiei boabe vor oscila în plus sau în minus față de valorile calculate/teoretice se construiește în jurul valorilor calculate o bandă cu dimensiunile în funcție de abaterea standard a funcției cu ajutorul căreia s-a efectuat prognoza. Pentru cazul analizat abaterea standard este de 3,52 c/bu. În aceste condiții valorile reale se vor afla cu o probabilitate de 63,27% într-un interval egal cu valoarea teoretică $\pm 3,52$ c/bu și cu o probabilitate de 93,45% într-un interval egal cu valoarea teoretică $\pm 2 \times 3,52$ c/bu.

Îmbunătățirea prognozei se poate face ajustînd fiecare vaioare calculată cu o medie a tuturor erorilor anterioare (sau numai a ultimelor „n“ erori) în plus sau în minus după cum valorile calculate anterioare datei de prognozată aproximau prin lipsă sau prin adaus valorile reale.

Necesității îmbunătățirii metodelor de lucru în comerțul exterior i se oferă astfel posibilitatea unei noi căi de analiză a datelor.

Prin folosirea acestei căi de prognoză se pot folosi avantajele ce decurg din observarea unor situații deosebite pe piețele aurului și argintului. Astfel, în funcție de prețurile aurului la Londra și ale argintului la Zürich, în condițiile menținerii și la New York a acțiunii factorilor ce au determinat evoluția prețurilor la Londra și Zürich, pot fi elaborate prognoze privind prețurile soiei din cursul sesiunii. Importanța folosirii metodelor prezentate mai sus este

*) coeficientul de determinare este un indicator statistic.

subliniată de amplitudinea mare a scăderilor/creșterilor posibile ale prețurilor soiei boabe sub influența unor evoluții cu totul deosebite pe piețele aurului și argintului.

Sub influența unor scăderi/creșteri ale prețurilor acestor metale prețioase sînt posibile scăderi/creșteri ale prețurilor soiei boabe chiar de 30 c/bu (11,01 \$/tm), variație care în condiții obișnuite se poate atinge numai după cîteva săptămîni.

Rezultă deci că ignorarea corelației dintre prețurile soiei boabe și cele ale argintului și aurului se poate traduce fie printr-o pierdere reală (în cazul în care s-a cumpărat soia boabe anterior scăderii prețurilor argintului și aurului și nu se vinde această marfă imediat ce se observă scăderea precipitată a prețurilor metalelor urmînd a se recumpăra soia la nivelele mai scăzute ce se vor înregistra), fie prin pierderea unei ocazii de realizare de aport valutar (în cazul în care, deși nu se deține efectiv marfa, atunci cînd se semnaleză o creștere spectaculoasă a prețurilor aurului și argintului, se întîrzie cumpărarea de marfă în vederea revînzării la prețuri superioare). Desigur că astfel de corelații se pot estima și la alte produse agricole, după cum arătam la început.

cc. Dumitru PETRE

conjunctura pe piețele valutare și de capital

S. U. A. : între un dolar puternic și tentația spre protecționism

Evoluția din ultimele 2—3 luni a mediilor săptămînale a cursurilor principalelor valute occidentale la bursa de la Londra relevă o curbă sinuoasă, oscilantă, care deși are un sens crescător nu poate să confirme o evidentă tendință de apreciere a acestora față de dolarul american. Dacă avem în vedere însă evoluția de durată a dolarului american este mai corect să se spună că această monedă continuă să manifeste o tendință de apreciere, iar în contextul comerțului internațional unde de mare actualitate pentru economia S.U.A. este problema competitivității, se poate aprecia că dolarul este încă o monedă „puternică”.

Care este influența acestei evoluții? Răspunsul depinde din punctul de vedere al cărui participant la comerțul internațional este formulat. Dacă avem în vedere S.U.A., atunci lucrurile nu sînt așa cum le-ar dori dirigenții multor sectoare de activitate preocupate de pierderea atît a capacității competitive, cît și a pozițiilor pe piață. Efectele temporare negative ale unui dolar puternic, chiar în actualele împrejurări conjuncturale favorabile ale economiei S.U.A., comportă presiuni asupra autorităților din partea diferitelor sectoare de activitate confruntate cu ceea ce numim criză structurală.

Îată cum dolarul S.U.A. a ajuns în centrul dilemei politicii economice americane pe segmentul ei cel mai preocupant însă pentru terți: politica comercială și deci a accesului pe piața americană. Pe de o parte, sectoarele de activitate afectate de pierderea pozițiilor tradiționale solicită acel „respiro” față de concurența exercitată de importurile ieftine în speranța că manevrînd costurile de producție (în special pe seama reducerii salariilor) și productivitatea muncii, paralel cu creșterea prețurilor, le va permite să redevină competitive. Pe de altă parte, a da curs acestor presiuni, ceea ce în final înseamnă o nouă escaladare a protecționismului, va priva tocmai sectoarele afectate din economia americană (atît firmele cît și pe muncitorii) de stimulentele necesare scăderii costurilor de producție și creșterii competitivității. În plus, numeroase evenimente de

la criza țiteiului încoace confirmă faptul că, măsurile protecționiste temporare tind să devină permanente.

Totuși, care va fi atitudinea sectoarelor defavorizate de efectele temporare ale unui dolar puternic? După opinia specialiștilor americani ar putea fi implementate trei tipuri de politici: (a) măsuri de protejare la nivel microeconomic sau subvenționarea exporturilor; (b) intervenții directe pe piețele valutare; (c) modificări în politica monetară și fiscală.

a) Măsurile de protejare la nivel microeconomic sau subvenționarea exporturilor, deși sînt considerate relativ binefăcătoare, pe termen lung ele nu sînt recomandabile, intrucît în actualul sistem al cursurilor valutare fluctuante, ele nu pot îmbunătăți situația balanței comerciale sau să creeze noi locuri de muncă, pe termen scurt în economia americană. Cursurile de schimb evoluează în direcția echilibrării pieței. Ca urmare, o reducere a importurilor, consecință a măsurilor de protejare, sau o creștere a exporturilor prin subvenționarea acestora, duce la o cerere suplimentară de dolari și în final la creșterea cursului monedei americane. Creșterea cursului dolarului va avea ca o consecință reducerea competitivității sectoarelor de activitate neprotejate prin măsuri corespunzătoare sau nepromovate prin subvenții. Mai concret, de exemplu, subvenționarea exporturilor de produse agricole ar putea să afecteze vînzările industriei de autovehicule, după cum stabilirea de cote la importurile de oțel ar putea să reducă capacitatea competitivă a industriei avioanelor. Se confirmă un principiu de bază al comerțului internațional și anume că autoritățile nu pot proteja simultan toate sectoarele de activitate, iar promovarea măsurilor care au efecte de distorsionare a piețelor (măsuri protecționiste sau subvenții) reduc eficiența economiei în ansamblu ei și din capacitatea acesteia de a genera noi locuri de muncă.

b) Începînd cu luna martie 1981, autoritățile monetare ale S.U.A. s-au abținut de la orice intervenție directă pe piețele monetare, obiectivul principal al Sistemului Federal de Rezerve (S.F.R.) fiind controlul evoluției masei monetare. Această orientare prioritară creează dubii în ceea ce privește eficiența reală a intervențiilor directe pe piețele valutare, intrucît efectul acestora ar fi practic anihilat — dacă nu imediat, de tranzacțiile financiare de pe piața americană.

Se apreciază că există o intercondiționare între intervențiile directe pe piețele valutare externe și tranzacțiile interne atunci cînd există un control al masei monetare. Astfel, în intenția de a reduce cursul dolarului, autoritățile monetare americane ar putea cumpăra acțiuni denuminate în monede străine. Plata acestora ar forța Sistemul Federal de Rezerve să emită noi dolari, care însă nu ar trebui să majoreze masa monetară internă. Ca urmare, S.F.R. va retrage din circulație o sumă de dolari echivalentă cu cea emisă, prin vînzări de bonuri de tezaur. Efectul net al unor astfel de operațiuni n-ar fi decît acela că numărul acțiunilor exprimate în dolari ar crește în detrimentul celor exprimate în alte valute. Dacă avem în vedere dimensiunile relativ mici ale piețelor financiare internaționale, influența asupra cursului dolarului a creșterii acțiunilor denuminate în dolari ar fi extrem de redusă. În același timp, dacă luăm în considerare dimensiunile foarte mari ale pieței tuturor hîrtilor de valoare exprimate în dolari, negociabile și cu circulație internațională, atunci există dubii serioase în ceea ce privește efectul și durată acestuia asupra cursului de schimb al dolarului a oricărei intervenții directe, chiar de mare amplitudine, pe piețele valutare.

c) Modificările în politica monetară și fiscală influențează în mod indirect, dar efectiv, cursul de schimb al dolarului. Este domeniul în care activitățile comerciale pot și trebuie să acționeze, intrucît o astfel de politică bine condusă este departe de a avea efectele nocive ale măsurilor din categoria celor care escaladează protecționismul intern sau determină măsuri protecționiste în afară.

O strategie adecvată de a „slăbi” dolarul presupune un dublu proces: unul de rezolvare a politicii monetare și

altul de introducere de măsuri fiscale restrictive. Ambele procese ar duce la ridicarea reală a nivelului dobânzilor făcând piața americană mai puțin atractivă în ceea ce privește circulația capitalurilor, ceea ce în timp duce la scăderea consumului dolarului.

Este bine cunoscut faptul că măsurile restrictive de politică monetară, deși afectează balanța comercială a S.U.A. s-au dovedit o armă eficientă în ceea ce privește stăvilirea inflației în S.U.A. Utilizarea ei, comportă totuși „costuri” ridicate din partea sectoarelor sensibile la condițiile accesului la credite (cele producătoare de bunuri industriale de consum și construcțiile de locuințe), iar în cadrul sistemului de cursuri de schimb flotante și sectoarele care exportă și importă pe baze competitive, afectate de aprecierea dolarului.

O politică fiscală restrictivă determină, în condițiile reducerii deficitelor bugetare, o îmbunătățire a situației balanței comerciale stimulând în final investițiile interne, în baza unor performanțe de export mai bune ale sectoarelor a căror competitivitate a fost afectată de aprecierea cursului dolarului.

Din rîndul celor trei tipuri de politici economice posibile pentru a ușura situația sectoarelor de activitate din economia americană, care și-au pierdut din competitivitatea tradițională, experții o recomandă pe cea de a treia, efectele ei fiind deja vizibile în relansarea economiei S.U.A. Nu se poate aprecia exact dacă experții americani o recomandă avînd în vedere experiențe pozitive (ca cea a actualei relansări, rezultatul unei relaxări a politicii monetare) sau dorința lor sinceră în a sfătui autoritățile americane să nu mai recurgă la măsuri protecționiste. Reține atenția însă preocuparea pentru găsirea unor soluții care să pornească, de această dată, cît de cît de la adevăratele cauze, întrucît ceea ce contează în final nu este competitivitatea unor sectoare particulare de activitate, ci competitivitatea de ansamblu a economiei S.U.A. Acest aspect, la fel ca și balanța de plăți, reprezintă fenomene la scară macroeconomică, iar o intervenție salutară a autorităților americane cu efecte pozitive la scară mondială trebuie să constea, așa după cum bine apreciază aceiași experți, într-un control riguros a deficitelor bugetare și al nivelului real al dobânzilor.

Există deci opinii americane conform cărora dilema sensului de acțiune, în cazul unui dolar puternic, nu-și mai are rostul. Soluția este unică și anume opțiunea pentru un comerț liber sau măcar pentru „un mediu ambiant de comerț liberal”, după cum afirmă John Hein de la Universitatea Columbia, S.U.A., într-o recentă analiză a sa referitoare la originile noului protecționism. Din păcate, afirmă același John Hein, comerțul liber și-a pierdut foarte mulți susținători și acest lucru din două motive. În primul rînd, practic nici o țară nu a scăpat de tentația măsurilor protecționiste. În al doilea rînd, faptul că în țările occidentale „...noul val protecționist decurge nu numai din pericolul pe care îl creează concurența asupra ocupării forței de muncă sau din efectele intercondiționării cursurilor de schimb. Ele reflectă anumite schimbări subtile în percepția și atitudinea mării majorități a autorităților naționale față de rolul comerțului internațional precum și o considerabilă slăbire atît a cooperării economice internaționale, cît și a eficienței instituțiilor cu vocație universală”.

În astfel de condiții și comportamente, nu întimplător opțiunea pentru un comerț liber în cazul unei dileme de natura celei prezentate este dificil de realizat. Soluțiile se dovedesc a fi greu de formulat, iar implementarea lor lentă.

dr. Napoleon POP

Restrîngerea creditelor bancare din 1982 se menține și în 1983?

În anul 1982 volumul creditelor bancare internaționale a cunoscut un regres puternic care pare a avea două motivații principale. În primul rînd, dificultățile financiare cu care s-au confruntat mulți dintre beneficiarii acestor credite au determinat comunitatea bancară internațională să analizeze mai profund riscurile pe care le incumbă acordarea creditelor internaționale, băncile adoptînd o atitudine mult mai prudentă vizavi de cererile de împrumut. În al doilea rînd, cererea de credite internaționale a urmat tendința înregistrată de fapt pe piețele financiare naționale, unde volumul creditelor bancare a cunoscut la rîndul său un recul aproape spectaculos.

Expansiunea angajamentelor interne s-a încetinit în majoritatea țărilor OCDE, cu excepția Statelor Unite, Italiei și Belgiei. Fenomenul este atribuit în principal restrîngerii creditelor acordate sectorului privat datorită reducerii fondurilor de rulment necesare, ca urmare a scăderii ratei inflaționiste și a stocurilor. Totuși, întreprinderile au avut tendința de a apela din ce în ce mai mult la creditarea pe termen scurt, ținînd cont de riscurile pe care le prezintă angajamentele financiare pe termen lung în condițiile unor dobinzi variabile precum și în condițiile unor rate inflaționiste oscilante. Cu toate acestea, sporirea angajamentelor pe termen scurt nu a putut compensa dinamica descendentă a creditelor totale, deoarece ea a fost influențată într-o măsură mult mai mare de scăderea pronunțată a investițiilor. În același timp, în multe țări băncile au acordat tot mai puține credite populației, atît pentru construcția de locuințe cît și pentru nevoile curente, urmare a deteriorării nivelului de trai și politicilor monetariste restrictive.

Volumul creditelor bancare internaționale s-a ridicat în 1982 la 95 de miliarde de dolari față de 165 de miliarde de dolari cît s-au înregistrat în 1981 și 160 de miliarde de dolari în 1980. Așa cum rezultă din tabel, reducerea volumului total a fost însoțită și de modificări în structura debitorilor și a depozitelor.

Volumul net al creditelor bancare acordate țărilor industrializate a scăzut de la 99 de miliarde de dolari în 1981 la 57 de miliarde de dolari în 1982, creanțele asupra țărilor industrializate continuînd să se mențină la un procent de 60 la sută din creșterea creanțelor totale. Această creștere nu a fost însă decît de 10 la sută în 1982 față de 21 la sută în 1981 și de o medie anuală de 23 la sută în cursul perioadei 1976—1980.

Creșterea creditelor bancare nete acordate țărilor în curs de dezvoltare neexportatoare de petrol, care a demarat într-un ritm relativ susținut la începutul anului 1982, s-a oprit brusc în cursul celui de-al treilea trimestru al anului. Argentina, Brazilia și Mexicul confruntîndu-se dintr-o dată cu dificultăți în a asigura serviciul datoriei lor externe. Fluxul net de capitaluri către țările neexportatoare de petrol nu s-a reluat decît în cel de-al patrulea trimestru, iar creditele, într-un volum destul de restrîns, au fost acordate unor țări din Asia și Europa. La nivelul întregului an 1982, creditele acordate acestui grup de țări s-au ridicat la un total de 25 de miliarde de dolari, față de 51 de miliarde de dolari în 1981. Din această cauză, ponderea deficitelor externe ale țărilor neexportatoare de petrol, finanțată de fluxurile nete de capital, s-a diminuat simțitor în 1982, de la 47 la sută cît era în anul precedent, la 29 la sută, respectiv de la 108 miliarde dolari în 1981 la 87 miliarde de dolari în 1982.

Țările exportatoare de petrol constituie singurul grup de state care a continuat să-și sporească apelul la creditele bancare internaționale în 1982. Volumul net al acestora a depășit cifra de 8 miliarde de dolari în 1982, față de 2 miliarde de dolari în 1981. Situația se datorează în principal scăderii prețului petrolului în valoare relativă și ab-

IMPRUMUTURI INTERNAȚIONALE ȘI ORIGINEA RESURSELOR

	1978	1979	1980	1981	1982 :	I	II	III	IV
Credite bancare internaționale, din care :									
Țări industrializate :	90	125	160	165	95	20	30	25	20
Țări în curs de dezvoltare :	38	69	96	99	57	15	10	19	13
Țări în curs de dezvoltare exportatoare de petrol :	15	7	6	2	8	1	3	3	1
Țări în curs de dezvoltare neexportatoare de petrol :	26	41	49	51	25	5	14	—	6
Alți debitori :	11	8	9	13	5	-1	3	3	—
Originea resurselor :	90	125	160	165	95	20	30	25	20
— Țări industrializate :	68	66	103	141	102	22	30	26	24
— Țări în curs de dezvoltare exportatoare de petrol :	3	37	41	5	-19	-1	-6	-3	-9
— Țări în curs de dezvoltare neexportatoare de petrol :	14	13	8	9	5	-2	4	-1	4
Alte surse :	5	9	8	10	7	1	2	3	1

Sursa : Buletin FMI, 29 august 1983.

solută ceea ce a condus la deteriorarea balanței operațiunilor curente a acestor țări, situație diametral opusă celei din ultimii ani, cind țările exportatoare de petrol constituiau încă principalul furnizor net de resurse bancare pe piața internațională.

Așa cum am arătat, în 1982 băncile au devenit mai conștiente de riscurile pe care și le asumă în operațiunile de acordare a creditelor internaționale. Cu toate acestea, condițiile generale de acordare a împrumuturilor externe pe termen mediu nu au înregistrat decît o ușoară progresie a marjelor dobinzii (care au ajuns la 0,79 la sută) și o oarecare diminuare a scadenței medii (redușă la 7,5 ani), față de 1981. Marjele dobinzilor la creditele acordate țărilor în curs de dezvoltare au crescut însă simțitor, ajungînd la 1,09 la sută. Tendința generală a băncilor a fost, se pare, de a-și diminua participarea consorțială la creditele internaționale fără însă ca aceasta să fie însoțită și de o modificare radicală a condițiilor de acordare a împrumuturilor.

Un studiu recent al Fondului Monetar Internațional asupra piețelor financiare internaționale face constatarea că în mai multe țări conducerile băncilor au adoptat o politică tot mai prudentă de protejare împotriva creditelor nerentabile, luînd totodată măsuri de anulare a datoriiilor nerecuperabile și de apreciere mai atentă a riscurilor. Tendința a fost de perfecționare a colectării informațiilor, de întărire a cooperării interbancare în materie de control internațional și de perfecționare a metodelor de evaluare a riscurilor, de către bănci în operațiunile de credite internaționale.

Incertitudinea tot mai mare caracterizează piețele financiare, o serie întreagă de active externe, incerte, precum și aprecierea spectaculoasă a cursului dolarului a determinat băncile să privească cu o mai mare atenție raportul dintre fondurile proprii și creditele acordate. Creșterea cursului monedei americane față de celelalte valute a făcut ca la băncile din țările ale căror monede s-au depreciat față de dolar, raportul fonduri proprii/active să se deterioreze în 1982. Valoarea în monedă națională a portofoliului lor internațional s-a apreciat considerabil ca urmare a modificărilor cursurilor de schimb fără ca paralel să se producă un efect compensator asupra fondurilor proprii ale băncilor. Insuficiența relativă de surse proprii, deși, așa cum arată autorii raportului elaborat de Fondul Monetar Internațional, nu a afectat operațiunile internaționale decît la un număr restrîns de bănci, a impus o politică mai prudentă în evaluarea riscurilor de împrumut.

Volumul angajamentelor internaționale a fost în primul trimestru al anului 1983 (19,3 miliarde de dolari) cu puțin

inferior față de cel din aceeași perioadă a anului 1982. Aproape jumătate din aceste credite au fost acordate Braziliei și Mexicului. Ele reprezintă cca. 80 la sută din creditele acordate țărilor în curs de dezvoltare neexportatoare de petrol. Incetinirea creșterii angajamentelor țărilor în curs de dezvoltare neexportatoare de petrol s-a datorat în bună măsură datoriei lor externe mari, dificultăților întîmpinate în realizarea de venituri externe și deci în satisfacerea serviciului datoriei precum și politicii de prudență adoptate de bănci în consimțirea de credite consorțiale pe termen mediu față de aceste țări. Brazilia a fost nevoită să facă apel și la facilitățile de credit ale Fondului Monetar Internațional, care în trimestrul trei al acestui an a aprobat un program de credite comerciale de 6,5 miliarde de dolari. Așa cum se cunoaște, această țară deține recordul datoriiilor externe, ele ridicîndu-se la peste 90 miliarde de dolari, datorii cărora cu greu le poate face față.

Ținînd cont de incertitudinile care caracterizează în continuare economia mondială, sînt dificil de evaluat perspectivele dinamicii creditelor bancare internaționale. Factorii determinanți care influențează tendințele viitoare sînt ritmul relansării economice, evoluția ratelor dobinzilor pe piețele naționale și internaționale, intensificarea posibilă a tendințelor protecționiste precum și constrîngerile externe la care sînt supuse băncile. În același timp, acordarea unor noi împrumuturi de către consorțiile bancare va depinde în mare măsură de eficiența programelor de ajustare economică puse în aplicare de un anumit număr de țări debitoare. Băncile, conform informațiilor deținute de Fondul Monetar Internațional, erau în curs de a negocia în timpul verii acordarea unor împrumuturi de cca. 12 miliarde de dolari unui grup de țări în curs de dezvoltare care au solicitat reeșalonarea datoriei lor externe. Acest grup a obținut în 1982 credite bancare nete într-un volum de 10 miliarde de dolari.

Autorii studiului Fondului Monetar Internațional asupra piețelor financiare internaționale prevăd pentru 1983 o lentă continuare a tendinței deja înregistrate, de diminuare a volumului total de credite bancare internaționale, deși se așteaptă o reluare a fluxurilor nete de capital către țările în curs de dezvoltare neexportatoare de petrol. Aceste credite s-ar putea să se situeze la 15—20 miliarde de dolari, cifră destul de ridicată față de volumul foarte scăzut înregistrat în al doilea semestru al anului 1982.

Perspectivile evoluției creditelor bancare internaționale în 1983 vor depinde tot mai mult de dorința sistemului bancar de a-și asuma rolul de intermediar la nivel internațional, decît de capacitatea de care dispune, ținînd cont în prin-

cipal de atenția tot mai mare pe care o acordă riscurilor și problemelor legate de nivelul fondurilor sale proprii.

Din nefericire, țările în curs de dezvoltare nu pot beneficia în suficientă măsură nici de compensarea restringerii creditelor bancare internaționale prin credite acordate de organisme internaționale și credite publice (guvernamentale). Astfel, președintele Băncii Mondiale, așa cum este cunoscut, în discursul pronunțat la deschiderea lucrărilor Adunării Generale a FMI și BIRD, a arătat că reducerea „brutală” a creditelor acordate de băncile particulare în ultimele luni face să fie „mai importante ca oricând fluxurile de capitaluri publice”. El și-a exprimat regretul însă pentru că posibilitățile de acțiune ale BIRD și filialelor sale sînt utilizate insuficient, datorită ajutorului scăzut pe care îl acordă statele industrializate. „Ponderea ajutorului public pentru dezvoltare internațională în cheltuielile țărilor industrializate, a spus președintele BIRD, este atât de mică încît cu greu s-ar putea crede că restricțiile bugetare o împiedică să crească și, cu atât mai puțin, că acestea ar justifică reducerea sa”.

Emanuel ODOBESCU

Banca pentru Agricultură și
Industria Alimentară

Noțiuni, termeni, operațiuni

Riscurile și modalități de diminuare în cazul exporturilor cu plata prin incasso documentar

1. **Riscurile derulării plăților prin incasso documentar.** Întrucît, plata prin incasso nu presupune nici o obligație sau garanție a plății în afara obligației asumate de cumpărător prin contractul comercial, rezultă că incassoul este o sursă de riscuri deloc neglijabile pentru vânzător. Întreaga gamă de riscuri provine în principal din faptul că, în tranzacția comercială, condiția inițierii demersurilor pentru obținerea plății este existența documentelor de expediție, care presupune expedierea mărfii. Cu alte cuvinte, exportatorul își execută obligația contractuală (livrarea mărfii) urmărind ca numai după acest moment să întreprindă cele necesare pentru obținerea plății. Singura protecție a exportatorului este în acest moment, faptul că importatorul nu poate ridica marfa — deci nu poate să obțină titlul de proprietate asupra mărfurilor decât în momentul plății, cînd intră în posesia documentelor. Prin cipal, deci, riscul exportatorului de a pierde marfa fără a obține plata este eliminat.

Rămîn însă o serie de riscuri care pot surveni între momentul expedierii mărfii și cel al încasării contravalorii ei. În ordinea frecvenței lor în practica curentă, acestea sînt următoarele :

a) **Riscul întîrzierii la plată** care decurge din faptul că circuitul documentelor este imprecis ca durată, dînd astfel posibilitatea importatorului de a întîrzia el însuși să se prezinte pentru preluarea documentelor contra plată.

Acest risc este considerabil amplificat în cazurile în care modul de executare a contractului (în special calitatea mărfii), conjunctura pieței (evoluția prețurilor, cursurilor valutare etc.) sau situația financiară a importatorului prezintă variații semnificative care pot determina importatorul la o tergiversare deliberată a momentului plății, în așteptarea fie a unor rabaturi de preț, a momentelor de conjunctură mai favorabile sau a propriei redresări financiare.

b) **Riscul de neplată** din partea importatorului în cazul în care aceleași elemente de insecuritate apar cu o amplitudine sporită, importatorul găsind căile de întrerupere a

raporturilor contractuale sau asumîndu-și riscurile neexecutării contractului (plății) în schimbul unor alte avantaje. Neplata poate deci surveni ca urmare a unor fenomene sau evenimente care pot pune pe importator în dezavantaj absolut sau relativ și anume : calitatea discutabilă a mărfii ; conjunctura slabă a mărfii pe piață ; evoluția situației valutare în sensul în care afectează negativ competitivitatea importului ; apariția unor oferte mai avantajoase de marfă similară ; situația financiară precară a cumpărătorului.

Neplata — după cum s-a menționat — poate fi urmarea întreruperii relației contractuale (dacă importatorul găsește o asemenea cale) sau refuzului importatorului de a-și exercita obligația. Aceasta a doua posibilitate aduce desigur după sine arbitrarea litigiului în instanța comercială sau civilă, recuperarea integrală a contravalorii mărfii fiind teoretic asigurată dar practic, extrem de dificilă datorită complexității motivelor posibile de neplată invocate și procedurilor juridice corespunzătoare foarte anevoioase. Chiar în cazul unei asemenea soluții, întîrzierea recuperării contravalorii mărfii este extrem de păgubitoare pentru exportator.

c) **Riscul diminuării încasării** apare ca o consecință directă a primelor două categorii de riscuri semnalate (întîrziere sau neplată), putîndu-se concretiza în trei forme și anume :

— scăderea valorii și implicit a prețului mărfii, fie ca urmare a deprecierei acesteia în perioada de întîrziere sau ca urmare a acceptării de către exportator a diminuării prețului în vederea lichidării tranzacțiilor cît mai repede și cu pierderi minime ;

— efectuarea unor cheltuieli suplimentare în sarcina exportatorului pentru manipularea, depozitarea și protecția mărfii, staționarea mărfii pe mijlocul de transport sau în antrepozitele căraușilor pînă la preluarea ei, redirijarea mărfii către o altă destinație etc. ;

— plata de către exportator a unor dobinzi neluate în calcul de eficiență a exportului în cazul în care operațiunea comercială este finanțată de un terț (de regulă bancă) pînă în momentul încasării. În cele două situații din urmă are loc indirect o diminuare a încasărilor exportatorului.

d) **Riscul pierderii mărfii**, care poate surveni în două situații și anume :

— în cazul în care marfa este expediată direct pe adresa unui cumpărător de rea credință care și-o însușește, o înstrăinează și refuză plata. Desigur, un asemenea caz este destul de rar, teoretic existînd suficiente remedii de natură civilă și penală împotriva acestei situații ; practica totuși consemnează asemenea dispariții de marfă care de obicei sînt urmate de dizolvarea firmei comerciale partenere sau de falimentul acestuia ;

— în cazul în care perioada de staționare a mărfii în antrepozite sau pe mijlocul de transport se prelungește peste limita legală impusă de reglementările vamale sau dacă costurile de stocare și protecție depășesc valoarea mărfurilor, consecința fiind confiscarea mărfii de autorități sau de creditorii respectivi.

Tot aici se pot include și cazurile de degradare a mărfii datorită stocării îndelungate.

Sintetizînd, se poate spune că incassoul presupune riscuri ale vânzătorului legate de :

— esența operațiunii comerciale, în sensul conservării mărfii și tuturor drepturilor asupra acesteia, inclusiv dreptul la contraprestația cumpărătorului (plată) ;

— latura financiară a operațiunii, în sensul încasării la timp și integrale a contravalorii mărfii, neafectată de întîrzieri sau cheltuieli suplimentare, cauzatoare de pierderi.

Factorii determinanți de riscuri, sînt subdivizați în factori obiectivi (natura și calitatea prestației contractuale, conjunctura comercială și valutară etc.) și factorii subiectivi (corectitudinea și buna credință a cumpărătorului). Aceste două categorii de factori se interferează în practică fiind de cele mai multe ori dificil a se face o demarcație netă între domeniul interesului comercial și cel al relei credințe a partenerilor.

Măsurile de combatere a eventualelor efecte negative ale utilizării incassoului ca modalitate de plată la export, privesc mai puțin tehnica financiar-bancară, fiind strins legate de domeniul tehnicii comerciale, de încheiere și derulare a contractelor.

(a) Contractarea exportului cu plata la incasso depinde — nu atât cît se afirmă de încrederea între parteneri, ci mai mult — de o serie de factori obiectivi privitori la:

— natura mărfii și poziția ei pe piață; cu cît marfa va fi mai „tare” cu atât riscul ca importatorul să întîrzie sau să refuze plata este mai mic; dimpotrivă, în cazul unei oferte abundente de mărfuri similare, acest risc crește;

— prețul mărfii care, cu cît este mai competitiv, cu atât este mai mare interesul cumpărătorului pentru tranzacție;

— calitatea mărfii — cu aceleași efecte;

— stabilitatea pieței pentru un anumit produs, anume tendința generală a prețului care dacă este de stabilitate sau creștere asigură compatibilitatea prețului în momentul plății;

— conjunctura valutară care poate influența prețul relativ al mărfii.

Din această enumerare, de exemplu, rezultă că importanța este alegerea cu grijă a domeniului de aplicare a incassoului. Ținînd seama că marea majoritate a riscurilor decurg din interesul importatorului pentru respectiva tranzacție comercială, rezultă că importanță este în primul rînd stabilirea corectă cu obiectivitate a nivelului de competitivitate la care se situează marfa pentru a se accepta plata la incasso.

(b) **Construcția prețului și condițiile financiare ocupă locul următor ca importanță.** Riscul preponderent al plății la incasso fiind acela al întîrzierii la plată, sînt recomandabile măsurile de acoperire a acestei întîrzieri, ca de exemplu:

— includerea în preț, a unei marje acoperite, echivalență cu dobînda pe perioada estimată a întîrzierii la plată;

— tratarea de condiții de plată pe credit pe termen scurt (care va fi egală cu durata estimată a întîrzierii la plată), cu dobînda corespunzătoare creditului (inclusă în preț sau separată). Desi uneori se recomandă includerea în contract a unor penalități de întîrziere la plată, acest procedeu nu este potrivit, intrucît, prin acumularea penalităților de întîrziere acestea pot constitui un motiv pentru cumpărător să dorească întreruperea contractului, deci neplata.

(c) **Derularea unui panel de contracte comerciale cu mărfuri similare pe o singură piață, sau cel puțin prospectarea pieței și stabilirea de contacte cu alți potențiali cumpărători, se poate dovedi o metodă de strategie comercială eficientă pentru diminuarea riscurilor incassoului.** Desigur această este strins legată de gradul în care marfa este cerută și apreciată pe piață, existența mai multor clienți permițînd dirijarea rapidă a mărfii către un alt cumpărător (și încasarea imediată) în cazul în care cumpărătorul inițial întîrzie plata peste limitele normale sau o refuză din anumite motive.

(d) Ceea ce exportatorul poate face în toate cazurile în care modalitatea de plată convenită este incassoului documentar este atitudinea sa activă în toate etapele — din momentul încheierii contractului și stipulării clauzelor de plată pînă în momentul încasării efective a contravalorii mărfii. Posibilitățile multiple de acțiune pentru evitarea sau diminuarea riscurilor amintite pot fi sintetizate în următoarele:

a. **În faza întocmirii contractului** riscul de neplată în principal poate fi evitat prin includerea în contract a unor clauze acceptate de importator.

— **Solicitarea unui avans de la importator în contul livrării de mărfuri contractate.** Valoarea avansului se poate stabili luînd în considerare potențialele cheltuieli pe care vinzătorul ar fi obligat să le facă cu returnarea mărfii în țara sa sau redirișarea pe altă piață în cazul refuzului de plată al importatorului.

— **Stipularea în contract a plății prin utilizarea cambiiilor** precizîndu-se expres dreptul vinzătorului de a prezenta cumpărătorului odată cu documentele o cambie trasă asupra acestuia spre a fi plătită sau acceptată și avalizată.

Această clauză din contract trebuie să se găsească materializată și în ordinul de încasare prin instrucțiunile precise și complete pe care le dă exportatorul băncii însărcinate cu încasarea. Avalizarea este de dorit să fie dată de o bancă corespondentă B.R.C.E. Dacă cambiiile sînt acceptate și avalizate în aceste instrucțiuni să se indice destinația lor: rămîn în portofoliul unei bănci corespondente B.R.C.E. pînă la încasare sau sînt returnate B.R.C.E.

În acest din ultim caz, restituirea cambiiilor la B.R.C.E., se va solicita din partea băncii însărcinate cu încasarea și „confirmarea privind autenticitatea semnăturilor și legalitatea acceptului potrivit legislației în vigoare și a statutului firmei care a dat acceptul”. Dacă importatorul refuză plata sau acceptarea se dau indicații privind procedura de urmat: protestul, executarea silită etc.

— **Solicitarea unei scrisori de garanție bancară** prezentată de importator privind efectuarea plății. Prin scrisoarea de garanție bancară o terță bancă se angajează ca în cazul în care importatorul refuză plata, să efectueze ea plata. Scrisoarea de garanție bancară, de asemenea se recomandă să fie emisă de o bancă corespondentă B.R.C.E., să fie solidară prin renunțarea la beneficii (opozițiunii, discuțiunii, diviziunii) din partea garantului.

b) **În faza expedierii mărfii și întocmirii documentelor spre a fi remise importatorului:**

— **executarea cît mai corectă a contractelor din punct de vedere al cantității și calității mărfii** precum și al îndeplinirii întocmai a tuturor obligațiilor contractuale pentru a nu da importatorului prilejul de a obstrucționa plata;

— **stoparea livrării mărfii** oricînd există indicii de elemente care ar putea determina neplata sau întîrzierea la plată (marfă necorespunzătoare, ezitări ale cumpărătorului în preluarea mărfii, situație financiară precară a partenerului etc.); spre deosebire de livrările pe bază de credit documentar care pot fi „forțate” în asemenea cazuri, la incasso acest lucru este total contraindicat fiind generator sigur de pierderi, de multe ori considerabil mai mari decît anularea unui contract;

— **întocmirea de documente de export în strictă conformitate cu condițiile contractului comercial și instrucțiunea cît mai clară și precisă a băncilor cu privire la elementele de derulare a incassoului și la acțiunile de întreprins în caz de neplată (protest, redirișarea sau returnarea documentelor, acțiuni de stocare și protejare a mărfii etc.);**

— **emiterea și întocmirea unor documente astfel încît să permită exportatorului controlul asupra mărfii pînă la destinație. Astfel, conosamentul să fie întocmit într-o formă negociabilă, andosat în alb sau la ordinul B.R.C.E. și nu direct pe numele sau la ordinul importatorului. Certificatul de asigurare, în cazul în care marfa călătorește asigurată de cumpărător, trebuie întocmit într-o formă negociabilă, respectiv emis la ordinul exportatorului și andosat la ordinul unei bănci corespondente B.R.C.E. din țara de destinație a mărfii. Astfel, în cazul unor avarii suferite de marfă, în care importatorul ar refuza plata mărfii, încasarea despăgubirii făcîndu-se la societatea de asigurare. Dacă certificatul de asigurare a fost andosat la ordinul întreprinderii de comerț exterior exportatoare aceasta va achita importatorului prima de asigurare plătită și va încasa în același timp de la societatea de asigurare despăgubirea pentru avariile suferite de marfă (uneori acoperirea prejudiciului se poate face pînă la 100% din valoarea mărfii).**

— **Vinculația este o altă modalitate de atenuare a riscurilor de neplată. Expedierea mărfurilor se face pe adresa unei bănci corespondente B.R.C.E. (cu acordul prealabil al acesteia) sau (cel mai frecvent) pe adrese unei case de expediție sau depozite generale (indicate de Romtrans). Mărfurile nu sînt eliberate importatorului de către acestea decît pe baza dovezii bancare că a achitat marfa. Vinculația prezintă totuși anumite dezavantaje — fiind inițiată de exportator, cheltuielile sînt suportate de el, costurile vinculației sînt relativ ridicate; se menține riscul de nepreluare în cazul în care exportatorul nu mai este interesat de marfă.**

dr. Mariana NEGRUȘ

Determinante ale comerțului internațional in contrapartidă

Actuala criză economică mondială profundă și complexă se manifestă și prin unele mutații în desfășurarea relațiilor economice internaționale, evidențiind orientări și tendințe noi în ceea ce privește metodele, modalitățile și mecanismele clasice ale relațiilor economice, comerciale, financiare, valutare și de credit internațional. Noile orientări constituie de fapt o formă a crizei sistemului de relații economice internaționale pe fondul crizei din actuala ordine economică internațională. Sistemul comercial internațional, bazat pe reglementarea multilaterală a schimburilor, instituționalizat prin funcționarea Acordului General pentru Tarife Vamale și Comerț (G.A.T.T.), a reflectat în ultimii ani, cu o intensitate mereu mai accentuată, caracterul său limitativ, neuniversal, incapacitatea sa de a oferi un cadru corespunzător de desfășurare a schimburilor comerciale între toate țările lumii. Ca și ordinea economică mondială, sistemul comerțului internațional menține trăsături proprii economiei de piață, avantajând unilateral țările capitaliste dezvoltate și discriminând țările în curs de dezvoltare și țările socialiste, multe dintre aceste țări neluând parte la G.A.T.T. În esență avem de-a face cu incapacitatea sistemului comercial postbelic de a permite participarea eficientă a noilor veniți în diviziunea internațională a muncii — țările în curs de dezvoltare și țările socialiste. Ca rezultat al acestui lucru au apărut și s-au creat noi căi și modalități de desfășurare a schimburilor comerciale dintre țări.

Creșterea ponderii comerțului administrat își găsește expresia în sporirea permanentă a rolului întreprinderilor de stat în desfășurarea schimburilor comerciale, atât din țările în curs de dezvoltare cât și din țările capitaliste dezvoltate, în majorarea volumului schimburilor tranzacționate de către societățile transnaționale, inclusiv schimburile intra-firme. Se apreciază că 30—40% din volumul comerțului internațional se desfășoară în afara regulilor clasice ale comerțului internațional multilateral, între compartimente componente ale societăților transnaționale; probabil peste 30% din volumul schimburilor comerciale internaționale se derulează între întreprinderi din care cel puțin una din părți este întreprindere de stat, iar circa 20—25% (după unele aprecieri) din volumul comerțului internațional se desfășoară pe seama unor aranjamente implicând schimbul de marfă contra marfă, fără intervenția mijloacelor de plată¹.

Prăbușirea în deceniul al optulea a sistemului valutar internațional înființat în urma Conferinței de la Bretton Woods din vara anului 1944 a pus sub semnul întrebării instituția convertibilității. Dolarul aflat în centrul sistemului valutar-financiar postbelic a încetat să mai fie convertibil în aur, iar raporturile de paritate între dolar și celelalte monede occidentale și-au pierdut caracterul de stabilitate, trecându-se la flotarea cursurilor de schimb. Bazată de la începutul funcționării sistemului valutar-financiar postbelic teoretic pe libera concurență și funcționarea „neîngrădită a forțelor pieței” și practic pe rolul dominant în economia mondială a țărilor capitaliste dezvoltate, convertibilitatea — chiar în forma sa limitată postbelică — nu s-a extins decât asupra monedelor țărilor capitaliste dezvoltate — care și-au asumat și rol de mijloace de plată pe plan internațional — lăsând o serie de monede

ale țărilor în curs de dezvoltare și ale țărilor socialiste în stare de neconvertibilitate, aceste țări trebuind — în fapt — să folosească drept mijloace de plată tot monede occidentale, monedele lor naționale neputând îndeplini rolul de mijloace de plată pe plan internațional. Așadar, în timp ce țările capitaliste dezvoltate puteau, teoretic, achiziționa mărfuri pe plan internațional plătind în moneda lor națională (sau în alte monede occidentale), țările cu monedă neconvertibilă au trebuit de fiecare dată să exporte pentru a procura mijloace de plată cu care — apoi — să achiziționeze din exterior mărfurile de care aveau nevoie. Acest element de multilateralitate căruia trebuiau să li se supună și țările în curs de dezvoltare și țările socialiste a fost mai de mult contrabalansat de elemente de tratare bilaterală a relațiilor de schimb cu partenerii comerciali, prin recurgerea la acorduri de clearing între țări, caz în care se schimbau unele produse disponibile pe alte produse necesare, recurgându-se la mijloacele de plată internaționale, doar pentru decontarea diferențelor.

Comerțul în contrapartidă (countertrade — în engleză, échanges compensés — în franceză, Verbundgeschäfte — în germană) poate fi definit ca acea operațiune comercială internațională în cadrul căreia vânzătorul trebuie să accepte ca decontare parțială sau totală a livrării sale, furnizarea de produse (mult mai rar servicii) provenind din țara cumpărătoare. Așadar, în schimbul livrării de produse de către vânzător (exportator), acesta este ținut să accepte nu mijloace de plată — ca în operațiunile obișnuite de comerț internațional — ci produse, mărfuri deci drept contrapartidă. Comerțul în contrapartidă implică plata parțială sau totală pentru produsele exportate de o firmă occidentală (în locul plății în valută convertibilă sau într-o monedă națională cu un curs relativ stabil atât pe plan intern, cit și internațional), prin produsele din țările socialiste sau țările în curs de dezvoltare². Cu alte cuvinte, tranzacțiile în contrapartidă constau într-un set paralel de obligații, prin care părțile se angajează fiecare să vândă mărfuri sau tehnologie celeilalte părți în tranzacții separate, dar legate între ele. „Vânzătorul” este de acord să prezinte mărfurile sale „cumpărătorului” și este de acord în același timp separat să achiziționeze mărfuri furnizate de cumpărător, adesea pînă la contingentul unei sume egale cu importul. Cele două acorduri sînt tranzacții separate, cu contracte separate și cu plăți separate în mijloace de plată, dar acordurile sînt „legate”.

Clasificarea tranzacțiilor comerciale în contrapartidă nu este nici ea facilă, ținind seama de varietatea operațiunilor, ca și de confuziile terminologice. Presentăm însă cinci tipuri de bază de tranzacții în contrapartidă, care sînt — după părerea noastră — evidențiate de practica internațională între firme occidentale și firme din țări în curs de dezvoltare, cit și întreprinderi din țări socialiste. Aceste tipuri sînt:

- a. Cumpărarea în contrapartidă
- b. Compensația
- c. Barterul
- d. Switch-ul
- e. Offset-ul

dr. DUȘAN
dr. GHIBUTIN

1) The current world economic crisis and perspectives for the 1980s, UNCTAD, TD/272 din 11 mai 1983, p. 26.

2) Analysis of Recent Trends in U.S. Countertrade, op.

Redactor coordonator : dr. Ioan GEORGESCU

contract economic

Aspecte privind livrarea produselor în tranzit

Ponderea livrărilor în tranzit cunoaște o creștere continuă datorită avantajelor economice pe care aceste livrări le prezintă față de cele obișnuite. Ca urmare, am socotit util să prezentăm unele aspecte legate de încheierea, modificarea și executarea contractelor de livrare în tranzit, insistând, în mod special asupra răspunderii care revine părților în cazul neîndeplinirii conforme a delegațiilor asumate.

1. Practica arbitrală a stabilit că existența tranzitului nu poate fi reținută doar în bază unor elemente de fapt care rezultă din modul concret în care s-au efectuat livrările și decontările. În alte cuvinte, nu este suficient ca, în fapt, livrările să se fi efectuat nemijlocit între unitatea efectiv furnizoare și cea efectiv beneficiară pentru a se considera că ne aflăm în fața unui tranzit achitat. O atare concluzie se poate susține cu temei numai dacă se constată, în același timp, existența celor două raporturi contractuale stabilite în scris cu veriga intermediară, raporturi în care s-a prevăzut, în mod concordant, clauza tranzitului achitat.

Tot astfel, existența a două contracte în care s-a stipulat aceeași clauză a livrării în tranzit achitat, nu duce, necesarmente, la concluzia că executarea a avut loc în acest mod. Dacă una sau mai multe dintre părțile angrenate în raporturile contractuale stabilite își execută obligațiile în mod diferit față de regulile proprii tranzitului achitat, nu se poate considera că a avut loc o executare conformă și că părțile sînt ținute să îndeplinească îndatoririle ce le sînt proprii în cadrul acestei modalități de contractare și de livrare.

Așa de pildă, dacă, contrar celor convenite, unitatea efectiv furnizoare livrează produsele la veriga intermediară în loc să le livreze unității efectiv beneficiare, cum se convenise prin cele două contracte, nu se poate considera că livrarea s-a efectuat în tranzit achitat și că se produc consecințele proprii acestei modalități de livrare.

De asemenea, în cadrul tranzitului organizat, prin ridicarea unor produse de către unitatea efectiv beneficiară de la veriga intermediară, nu pot fi considerate realizate obligațiile de livrare care reveneau, potrivit contractului, unității efectiv furnizoare. Aceasta răspunde, potrivit legii, cu penalități și — eventual — cu daune pentru ceea ce nu a livrat.

În situația cînd tranzitul organizat este stipulat în mod corespunzător în ambele contracte sub raportul obiectului, al modalității de livrare și al decontării prețului, se pune problema dacă necorelarea altor clauze atrage după sine inexistența tranzitului.

Practica arbitrală (Decizia primului arbitru de stat nr. 2917/1959) a răspuns negativ, considerînd că în cazul în care neconcordanța dintre cele două contracte dă loc la consecințe păgubitoare în cursul executării iar această ne-

concordanță se datorează verigii intermediare, care nu a corelat în mod corespunzător cele două contracte, veriga intermediară are a răspunde de consecințele faptei sale, dezdăuînd, după caz, unitatea efectiv furnizoare sau unitatea efectiv beneficiară.

Această rezolvare nu și-a pierdut, după părerea noastră, actualitatea și deci, aplicabilitatea, întrucît nu s-ar justifica pe plan juridic și nici din punct de vedere economic, înlăturarea convenției părților privind efectuarea livrărilor în tranzit organizat pentru motivul necorelării unor clauze contractuale ce nu țin de esența acestei modalități de executare a contractelor economice.

Cum se vor concretiza, pînă la urmă, în această concepție, consecințele necorelării clauzelor contractuale și unde se vor localiza aceste consecințe?

Pentru o mai bună înțelegere a răspunsului vom recurge la un exemplu.

În legătură cu produsele aferente trimestrului I/1983, termenele de livrare s-au stipulat necorespunzător în cele două contracte. Astfel în contractul dintre unitatea efectiv furnizoare și veriga intermediară s-a stabilit termenul de livrare la 31 martie 1983, pe cînd în contractul dintre această verigă și unitatea efectiv beneficiară s-a înscris termenul de livrare la 15 martie 1983. În fapt, livrarea a avut loc la 16 aprilie 1983, produsele fiind acceptate și achitate de către unitatea efectiv beneficiară care a formulat însă pretenții la penalitățile aferente întîrzierii în livrare de la 16 martie la 15 aprilie 1983.

Livrarea fiind contractată și efectuată în tranzit organizat, răspunderea revine, potrivit practicii arbitrale constante, direct unității efectiv furnizoare care însă, față de termenul de livrare prevăzut în contractul încheiat cu veriga intermediară, poate fi ținută să răspundă numai în legătură cu penalitățile de întîrziere aferente intervalului 1 aprilie — 15 aprilie 1983 (termenul de livrare fiind scadent la 31 martie 1983).

Pentru suma care reprezintă diferența de penalități neobținută pe intervalul 16 martie — 31 martie 1983, răspunderea revine verigii intermediare în culpă datorită faptului că nu a corelat în mod corespunzător contractele încheiate sub aspectul termenelor de livrare. Suma se datorează cu titlu de daune, întrucît reprezintă echivalentul penalităților pe care unitatea efectiv beneficiară nu le-a putut obține de la cea efectiv furnizoare din vina exclusivă a verigii intermediare.

Situația de mai sus, consecință a necorelării celor două contracte, se deosebește de cazul cînd deficiențele care apar în cursul executării sînt urmarea neîndeplinirii unor obligații proprii ale verigii intermediare, în sensul că nu au corespondent în sfera obligațiilor pe care și le-au asumat unitatea efectiv furnizoare sau unitatea efectiv beneficiară.

Un exemplu edificator în această privință este cazul verigii intermediare care s-a obligat, prin contract, să pună la dispoziția unității efectiv furnizoare, la o anumită dată, detaliile de execuție, fără să existe o obligație corespunzătoare în sarcina unității efectiv beneficiare. Obligația de livrare rămînd neîndeplinită, în litigiul privind plata pe-

nalităților de întârziere, unitatea efectiv furnizoare se poate prevala cu succes de imposibilitatea în care s-a aflat de a executa livrarea datorită neprimirii detaliilor de execuție. În aceste împrejurări, unitatea efectiv beneficiară în tranzitul organizat nu poate obține penalitățile de la unitatea efectiv furnizoare care invocă în mod întemeiat neîndeplinirea de către veriga intermediară a obligației menționate. Răspunderea va reveni verigii care va repara daunele pricinuite unității efectiv beneficiare prin faptul că a pus-o în imposibilitate de a obține, de la unitatea efectiv furnizoare, penalitățile ce-i reveneau, potrivit legii, pentru întârzierea în îndeplinirea obligației de livrare. Pentru a se ajunge la acest sfârșit — fiind vorba de o răspundere cu daune — este necesar să se stabilească, în prealabil, legătura causală dintre paguba produsă (penalitățile care nu au putut fi obținute de la unitatea efectiv furnizoare) și fapta ilicită cauzatoare de prejudicii (necomunicarea detaliilor de execuție în termenul stabilit prin contractul încheiat de veriga intermediară cu unitatea efectiv furnizoare). Este posibil ca o asemenea legătură să lipsească, măcar parțial, în sensul că doar o parte din întârzierea în livrare se datorează efectiv necomunicării la termen a detaliilor de execuție. Într-o asemenea situație, față de unitatea efectiv beneficiară va răspunde atât unitatea efectiv furnizoare (pentru întârzierea care nu a fost determinată de neprimirea la termen a detaliilor de execuție), cât și veriga intermediară (pentru întârzierea care se află în legătură causală directă cu neîndeplinirea conformă a obligațiilor privind comunicarea detaliilor de execuție).

2. În ceea ce privește modificarea contractelor încheiate cu clauza tranzitului organizat, considerăm că sînt inoperante convențiile intervenite între unitatea efectiv furnizoare și cea efectiv beneficiară, fără participarea verigii intermediare. Aceasta — deoarece practica arbitrală a admis existența raporturilor nemijlocite între cele două unități menționate numai în baza și în limitele contractelor încheiate cu ele de către veriga intermediară. Așadar, raporturile juridice la care ne-am referit nu conferă celor două părți menționate, nici explicit și nici implicit, prerogativa de a modifica conținutul acelor raporturi. Ca urmare, modificarea se poate realiza, în mod valabil, numai cu participarea verigii intermediare și cu respectarea prevederilor art. 24 și 28 din Legea nr. 71/1969. Adică, modificarea trebuie stabilită în formă scrisă, în condiții care nu contravin elementelor cuprinse în balanțele materiale și în repartiții.

3. Referitor la unitatea îndreptățită să formuleze pretenții la penalități pentru neîndeplinirea obligațiilor contractuale, situația diferă după cum contractul cuprinde clauza tranzitului achitat ori clauza tranzitului organizat.

În primul caz, fiecare parte contractantă își păstrează dreptul propriu la penalități pe care trebuie să-l execute potrivit legii.

Datorită acestui fapt este greșită practica unor verigi intermediare care nu-și valorifică dreptul la penalități decît după ce au fost acționate chiar ele. În acest fel, ca urmare a efectelor prescripției extinctive, se poate ajunge la situația ca parte din penalități să fie suportate definitiv de către veriga intermediară. Exemplul care urmează este edificator în această privință.

La 15 septembrie 1983, unitatea efectiv beneficiară în

cadrul unui contract de furnizare încheiat cu clauza tranzitului achitat, a introdus acțiune, solicitînd obligarea verigii intermediare la plata penalităților de întârziere în livrare pe perioada 15 martie — 1 august 1983.

Acțiunea fiind introdusă în cadrul termenului de prescripție de 6 luni prevăzut de dispozițiile art. 4 lit. b din Decretul nr. 167/1958 iar întârzierea în livrare fiind reală, pretențiile împotriva verigii intermediare sînt aduse integral, neexistînd motive exoneratoare de răspundere.

Veriga intermediară își formulează pretențiile la penalități pe aceeași perioadă (15 martie — 1 august 1983) abia la 15 octombrie 1983, solicitînd, totodată, repunerea în termenul de prescripție, conform art. 19 din decretul citat, susținînd că atîta vreme cît nu a luat cunoștință de pretențiile unității efectiv beneficiare nu i se poate reproșa faptul că nu și-a valorificat dreptul la penalități față de unitatea efectiv furnizoare.

O asemenea cerere de repunere în termen nu este admisibilă, întrucît, astfel cum s-a învederat, veriga intermediară avea — împotriva unității efectiv furnizoare — un drept propriu la penalități care putea și trebuia să fie exercitat în cadrul termenului de prescripție. Exercițarea acestui drept nu este condiționată de pretinderea penalităților din partea unității efectiv beneficiare.

Ca urmare, în exemplul de mai sus, veriga intermediară are de suportat penalitățile aferente perioadei 15 martie — 14 aprilie 1983, întrucît — la data cînd a introdus acțiunea împotriva unității efectiv furnizoare, putea să solicite penalitățile numai începînd cu data de 15 aprilie 1983, cele din intervalul 15 martie — 15 aprilie 1983 fiind prescrise.

În cazul contractului încheiat în tranzit organizat, datorită raporturilor juridice directe care se nasc între unitatea efectiv furnizoare și cea efectiv beneficiară, dreptul la penalități se valorifică nemijlocit între aceste unități, fără participarea verigii intermediare. Deci, nu se pot pune probleme de felul acelor expuse mai sus.

Există însă pericolul de a se prescrie, parțial sau în totalitate, pretențiile la penalități atunci cînd acțiunea este îndreptată împotriva verigii intermediare, în loc să fie introdusă contra unității efectiv furnizoare sau beneficiare.

De pildă, la 30 iunie 1983, unitatea efectiv beneficiară a introdus acțiune, solicitînd obligarea verigii intermediare la plata penalităților de 8% prevăzute de art. 47 pct. 3 din Legea nr. 71/1969, pe considerentul că obligațiile contractuale de livrare asumate pe 1982 nu au fost îndeplinite pînă la sfîrșitul aceluia an. Contractul fiind încheiat cu clauza tranzitului organizat, adică în condiții în care veriga intermediară pîrită nu putea fi ținută răspunzătoare în legătură cu penalitățile solicitate, a apărut necesitatea introducerii în cauză a unității efectiv furnizoare. Cererea în acest sens fiind formulată de unitatea efectiv beneficiară la 20 iulie 1983 pretențiile sale apar neîntemeiate față de veriga intermediară și prescrise față de unitatea efectiv furnizoare, întrucît dreptul la acțiune fiind născut pe data de 31 decembrie 1982, conform art. 4 lit. b din Decretul nr. 167/1958, trebuia exercitat pînă la 30 iunie 1983. Or, față de unitatea efectiv furnizoare, dreptul de penalități a fost valorificat tardiv, abia la 20 iulie 1983.

I. ICZKOVITS

Raportul de muncă

Executarea sancțiunii disciplinare aplicată de instanța de judecată

1. După cum se cunoaște, în ultimul timp, Tribunalul Suprem a decis în mod constant că instanța de judecată investită cu soluționarea contestației împotriva desfacerii contractului de muncă, în cazul în care a anulat această măsură și a dispus reintegrarea, are abilitatea atunci când constată că a fost săvârșită totuși o abatere disciplinară, dar mai ușoară, care nu justifică sancțiunea maximă, să o înlocuiască cu alta mai puțin severă¹.

Aplicarea noii sancțiuni impune și executarea ei. Despre unele aspecte ale acestei executări, care capătă și anumite particularități determinate de incidența normelor dreptului comun cu cele ale dreptului muncii, ne vom referi în rândurile ce urmează.

2. În legislația muncii nu este reglementat modul de executare a sancțiunilor disciplinare. Singura prevedere cu referire în cauză este cea din art. 13 al. final din Legea nr. 1/1970 (și art. 134 al. 2 din Codul muncii — în cazul desfacerii contractului de muncă) conform căreia sancțiunea trebuie stabilită și comunicată în scris persoanei vinovate.

Cerința înscrisului este satisfăcută de hotărârea judecătorească, întrucât aceasta constă într-un înscris (cum rezultă din prevederile titlului III, cap. IV — Hotărârile — (art. 255—281) din Cod. pr. civ.).

În privința comunicării art. 266 al final din C. pr. civ. prevede că „hotărârea se va comunica părților în copie în cazul cînd aceasta este necesar pentru curgerea unui termen de exercitarea unor căi de atac”. Cum singura cale ordinară de atac este recursul și cum acesta este deschis controlului judiciar asupra hotărârilor de primă instanță, înseamnă că sentința prin care judecătoria soluționează contestația împotriva desfacerii contractului de muncă intră în categoria hotărârilor ce trebuie comunicate. De altfel, s-a decis că soluțiile pronunțate în litigiile privind desfacerea disciplinară a contractului de muncă sint, și ele, supuse căilor de atac prevăzute de dreptul comun².

Avînd în vedere că înlocuirea sancțiunii de desfacere a contractului de muncă se poate face și de instanța de recurs (cînd modifică hotărârea atacată — art. 312, pct. 2 lit. a din C. pr. civ. sau cînd o casează rejudecînd ea fondul — art. 312, pct. 2 lit. b din C. pr. civ.) considerăm că și această hotărâre trebuie comunicată părților. O atare soluție se impune ținînd seama în primul rînd de importanța deosebită pe care o prezintă comunicarea sancțiunii în sistemul răspunderii disciplinare.

Actul comunicării marchează momentul aplicării sancțiunii. Din acest moment se naște dreptul și obligația organului competent de a proceda la executarea sancțiunii, precum și dreptul la contestație a celui vinovat. În raport de data comunicării se calculează prescripția sancțiunii.

Totodată, comunicarea se impune în temeiul art. 46 al. 1 din Legea nr. 59/1968, potrivit căruia hotărârile executorii ale comisiei de judecată prin care s-au recunoscut ori acordat drepturi de orice fel organizațiilor socialiste se comunică celor în drept în vederea executării. În același sens, prevederile art. 45 și 46 din aceeași lege se completează cu dispozițiile art. 20 din Decretul nr. 221/1960, conform cărora în cazul în care creditor este o organizație socialistă dispozitivul hotărîrii se comunică de instanță, din oficiu, adresa de comunicare constituind titlul executoriu.

În afară de aceasta, se cunoaște că în soluționarea litigiilor de muncă instanțele judecătorești se conduc în principiu după dispozițiile procedurale de drept comun. Dar, aceste dispoziții se aplică în mod corespunzător, în măsura în care nu există dispoziții contrare în legislația mun-

cii sau nu există incompatibilitate cu specificul raportului juridic de muncă³).

Cu privire la termenul în care trebuie să se facă comunicarea art. 13 al. final din Legea nr. 1/1970 prevede că sancțiunea disciplinară poate fi stabilită și va trebui să fie comunicată persoanei în cel mult 30 zile (în cazul desfacerii contractului de muncă Codul muncii prevede pentru stabilirea o lună, iar pentru comunicare 5 zile) de la data cînd cel în drept să o aplice a luat cunoștință de săvîrșirea abaterii; aplicarea sancțiunii nu se va putea face însă mai tîrziu de 6 luni de la data săvîrșirii abaterii.

În considerarea celor de mai sus este firesc să apreciem că aceleași termene trebuie avute în vedere și respectate de instanța de judecată cu ocazia aplicării noii sancțiuni, a redactării și comunicării hotărîrii părților.

3. Evident că nu s-ar putea proceda la executarea acestei sancțiuni mai înainte ca hotărîrea să fi rămas definitivă. Executarea chiar provizorie nu ar fi indicată deoarece în cazul desființării acesteia în recurs nu mai este posibilă întoarcerea executării.

În tăcerea legii și ținînd seama de diversificarea lor sancțiunile disciplinare se execută fiecare după natura lor specifică. Astfel, sancțiunile cu efecte patrimoniale necesitînd luarea unor măsuri pentru a se opera modificările corespunzătoare cu caracter temporar în statul de funcțiuni și cel de plată. În schimb, asemenea sancțiuni, aplicate de instanța de judecată, ar putea fi executate avîndu-se în vedere perioada de cînd a intervenit desfacerea contractului de muncă și pînă la reintegrare (deci, perioada în care persoana nu a mai avut efectiv calitatea de încadrat în unitatea respectivă), cu alte cuvinte, executate retroactiv față de data reintegrării.

În acest sens se cunoaște că una din consecințele importante ale reintegrării în muncă, este, potrivit art. 136 al. 1 din Codul muncii, obligația unității la plata unei despăgubiri pe timpul cît persoana a fost lipsită de retribuție, calculată pe baza retribuției sale medii realizate în ultimele 3 luni anterioare desfacerii contractului de muncă.

Cu privire la faptul dacă și în caz de aplicare a unei noi sancțiuni disciplinare persoana reintegrată are dreptul la despăgubiri pînă de curînd practica nu a fost unitară. Astfel, uneori s-a stabilit că este îndreptățită să solicite despăgubiri deoarece împiedicarea de a lucra și deci de a obține venituri este urmarea greșitei desfaceri a contractului de muncă⁴). Alteori, s-a apreciat că nu are dreptul la despăgubiri avînd și ea o culpă datorită căreia s-a ajuns la desfacerea contractului de muncă⁵). Recent s-a statuat că la aplicarea sancțiunii disciplinare a desfacerii contractului de muncă putînd exista două culpe concurente, culpa persoanei căreia i s-a desfăcut contractul de muncă, concretizată în abaterile reținute în sarcina ei și culpa unității, constînd în aprecierea greșită a gravității abaterilor, aplicînd o sancțiune mai severă decît cea care ar fi

¹) Trib. Suprem, în componerea prevăzută de art. 39 al. 2 și 3 din Legea de organizare judecătorească, dec. nr. 60 din 30 sept. 1978, în R.R.D. nr. 1/1978, p. 40—41; Trib. Suprem, s. civ., dec. nr. 2433 din 17 dec. 1980 în C.D. 1980, p. 158.

²) Plenul Trib. Suprem, Dec. de îndrumare nr. 5/1973, în C.D. pe anul 1973, p. 13.

³) Sanda Ghimpu și colab. Dreptul muncii, tratat vol. 3, Ed. Șt. și enciclopedică, Buc. 1982, p. 500.

⁴) Trib. Suprem, s. civ., dec. nr. 1326 din 14 iulie 1979, în R.R.D. nr. 12/1979, p. 52; Trib. Suprem, s. civ., dec. nr. 1760 din 5 sep. 1980, în R.R.D. nr. 6/1981, p. 81; Trib. Suprem, s. civ., dec. nr. 2433/1980, cit.

⁵) Trib. Suprem, s. civ., dec. nr. 1346 din 20 mai 1980, cit. de Dorin Sabău, în unele aspecte ale reintegrării în muncă în cazul în care organul de jurisdicție reține și vina persoanei reintegrate — I —, în R.R.D. nr. 4/1981, p. 78; Trib. Suprem, s. civ., dec. nr. 1953/1981, cit. de Iosif R. Urs, în Acordarea despăgubirilor legale în cazul înlocuirii desfacerii contractului de muncă, în Revista economică, Supliment, nr. 51/1982, p. 12—13.

trebuie dispusă, unitatea nu are cum să fie ținută la plata integrală a despăgubirii, ci numai la o parte din acesta, corespunzător culpei sale⁶⁾.

Soluția este judicioasă deoarece în nici-un caz culpa persoanei reintegrate nu va putea fi atât de gravă încât să nu justifice acordarea de despăgubiri, pentru că în realitate, după caz, fie unitatea este numai ea în culpă, fie la nelegalitatea și netemeinicia desfacerii contractului de muncă a contribuit și vina persoanei încadrate față de care s-a luat această măsură⁷⁾. Când nu s-ar justifica acordarea de despăgubiri nu s-ar justifica nici reintegrarea. Pe de altă parte, cum despăgubirea presupune repararea unui prejudiciu, care în acest caz s-a datorat și culpei celui vătămat, acesta nu poate pretinde despăgubirea integrală, căci ar însemna să invoce și propria culpă, ceea ce nu poate fi admis.

În adevăr, sînt cazuri în care nu se cuvin despăgubiri dar nu pentru vreă culpă în desfacerea contractului de muncă, ci chiar în condițiile lipsei acesteia, și anume atunci cînd persoana s-a reincadrat imediat în muncă (în altă unitate) și a avut o retribuție cel puțin egală cu cea avută anterior desfacerii contractului de muncă. De asemenea, e posibil ca reincadrîndu-se să realizeze cîștiguri mai mici decît cele avute, cînd despăgubirea va coasta, pentru perioada respectivă, conform art. 136 al. 2 din Codul muncii, în diferența dintre retribuția medie realizată anterior desfacerii contractului de muncă și cîștigul obținut între timp.

Atunci cînd persoanei reintegrate i se cuvin despăgubiri, stabilite în condițiile sus-arătate, unitatea, procedînd la executare, va deduce din acestea sumele ce reprezintă diminuările cu urmări aplicării sancțiunii cu caracter patrimonial. Apreciem că nimic nu s-ar putea opune ca acest calcul să se facă direct de instanța de judecată, aceasta stabilind suma pe care persoana urmează să o primească efectiv.

Considerăm însă, că diminuarea din despăgubiri nu s-ar putea efectua pentru sancțiunea retrogradării în funcție sau în categorii în cadrul celeiași profesii pe durata de 1-3 luni (art. 100 lit. e din Codul muncii), întrucît această sancțiune nu este susceptibilă de executare retroactivă. Se cunoaște că retrogradarea trebuie să fie efectivă, adică persoana sancționată trebuie să fie treoută în mod necesar și obligatoriu într-o funcție inferioară celei avute, urmînd a exercita nemijlocit atribuțiile acestei funcții. Prin urmare, în cazul reintegrării neexistînd o atare posibilitate, și cum retrogradarea numai în retribuție nu este admisă, sancțiunea respectivă nu ar putea fi executată prin diminuarea corespunzătoare a despăgubirilor.

În acest caz, (precum și în situația în care persoanei nu i se cuvin despăgubiri pentru că s-a reincadrat între timp în muncă la altă unitate) executarea sancțiunii disciplinare cu caracter patrimonial se va face începînd cu data reintegrării.

4. În privința termenului de prescripție a executării sancțiunilor disciplinare în general, în tăcerea legii, se consideră, prin analogie, avînd în vedere termenul de prescripție a executării unor sancțiuni penale, a celor contravenționale, precum și a celor aplicate de comisia de judecată, că executarea sancțiunilor disciplinare cu caracter patrimonial este supusă prescripției de un an de la data cînd actul sancționat a devenit definitiv.

Și în cazul în care sancțiunea disciplinară este aplicată de instanța de judecată urmează să se aplice același termen și nu termenul general de executare a hotărîrilor judecătorești prevăzut de art. 404 din c. pr. civ. și art. 6 din Decretul nr. 167/1958.

Alexandru ȚICLEA

⁶⁾ Trib. Suprem, în componerea prevăzută de art. 39 al. 2 și 3 din Legea pentru organizarea judecătorească, dec. nr. 21 din 31 martie 1982, în R.R.D. nr. 3/1983, p. 63.

⁷⁾ Șerban Beligrădeanu, Unele aspecte ale reintegrării în muncă în cazul în care organul de jurisdicție reține și vina persoanei reintegrate — II —, în R.R.D. nr. 4/1981, p. 82.

Contravenții

● **Noțiunea contravenției**, este arătată de art. 1 din Legea nr. 32/1968 privind stabilirea și sancționarea contravențiilor care prevede că este contravenție „fapta săvîrșită cu vinovăție, care prezintă un pericol social mai redus decît infracțiunea și este prevăzută și sancționată ca atare, prin legi, decrete sau prin acte normative ale organelor arătate în legea de față“. Aceste organe sînt, potrivit art. 2 din lege, Consiliul de Miniștri, consiliile populare județene, municipale și orașenești și comitetele (birourile) executive ale acestora, în caz de calamități sau orice alte situații care reclamă măsuri urgente.

Enunțarea cuprinsului art. 1 relevă trăsăturile esențiale ale contravenției, astfel cum au fost definite de lege și anume: a) fapta să fie săvîrșită cu vinovăție; b) fapta să prezinte pericol social mai redus decît infracțiunea; c) fapta să fie prevăzută și sancționată prin legi, decrete sau actele normative prevăzute în Legea nr. 32/1968.

● **Sancțiunile contravenționale**. Sancțiunile prevăzute de Legea nr. 32/1968 și aplicabile în cazul comiterii unei contravenții sînt potrivit art. 5 și 8, avertismentul, amenda și confiscarea. În afară de acestea prin două decrete (D. nr. 329/1966 și D. nr. 153/1970) s-a instituit sancțiunea închisorii contravenționale care se aplică în anumite condiții și în cazuri bine precizate.

Avertismentul este prima dintre sancțiunile contravenționale în scara măsurilor prevăzute de lege. Altfel spus, este sancțiunea cea mai ușoară care se aplică contravenienților. Prin avertisment se atrage atenția contravenientului asupra pericolului faptei săvîrșite și i se recomandă ca pe viitor să respecte dispozițiile legale.

Avertismentul se aplică, precizează alin. 2 al art. 6 „în cazurile în care fapta este de mică importanță și se apreciază că acela care a săvîrșit-o nu o va mai repeta chiar fără aplicarea unei amenzi“. Se dă astfel posibilitatea organului sancționat de a folosi această sancțiune în raport de natura faptei și de condițiile în care aceasta a fost săvîrșită.

Avertismentul se aplică oral sau în scris. El se aplică oral atunci cînd contravenientul este prezent la constatarea contravenției și sancțiunea este aplicată de agentul constator. În celelalte cazuri, conform art. 43 alin. 2, „avertismentul se scotește executat prin comunicarea procesului verbal de constatare a contravenției cu rezoluția corespunzătoare, iar dacă sancțiunea a fost aplicată de organul care a soluționat plîngerea, prin încunostințarea scrisă“.

Amenda este sancțiunea contravențională care se aplică acelor fapte care prezintă un pericol social mai mare și constă în obligația impusă contravenientului de a plăti o anumită sumă de bani.

Quantumul amenzilor contravenționale aplicabil diferitelor persoane poate varia între diferite limite specifice actelor normative care le reglementează, dar nu poate depăși limitele minime sau maxime ale amenzii stabilite de legea cadru a contravențiilor (L. nr. 32/1968). În cazul în care fapta contravențională a fost săvîrșită de un minor care

a împlinit 14 ani, minimul și maximul amenzii se reduc la jumătate din minimul și maximul amenzii stabilite în actul normativ pentru fapta săvârșită.

Reducerea amenzii contravențională mai operează în următoarele situații: a) dacă contravenientul achită pe loc jumătate din minimul amenzii prevăzute în actul normativ pentru fapta săvârșită (art. 25 alin. 1); b) dacă contravenientul se angajează sub semnătură să achite, în cel mult 48 de ore de la data încheierii procesului-verbal, jumătate din minimul amenzii prevăzute de actul normativ pentru fapta săvârșită (art. 26 alin. 1).

Față de cele enunțate se impun următoarele precizări: Printr-o serie de acte normative, (legi, decrete) derogatorii de la Legea nr. 32/1968, prin care se stabilesc și se sancționează contravenții, se dispune inaplicabilitatea, în materia respectivă, a prevederilor art. 25 și 26 din lege. Astfel potrivit art. 38 alin. 3 din Legea nr. 58/1974, se dispune că „prevederile art. 25 alin. 1 și art. 26 din L. nr. 32/1968, nu se aplică în cazul contravențiilor săvârșite în domeniul sistematisării și al disciplinei în construcții. De asemenea, plata a jumătate din amenda contravențională aplicată prin procesul verbal de constatare a contravenției într-un termen mai mare de 48 de ore de la constatare sau de la comunicare, nu dă dreptul celui în cauză de a fi exonerat de restul amenzii (Jud. sect. 6, municipiul Buc., sent. civ. nr. 758/1971).

Confiscarea constă în trecerea, fără plată, în patrimoniul statului a obiectelor și materialelor care au servit la săvârșirea contravențiilor, precum și a celor produse prin contravenții, în scopul valorificării ori distrugerii lor, după caz, potrivit legii. Confiscarea își produce efectele numai în situația când fapta contravențională s-a săvârșit și numai dacă această măsură este prevăzută expres în actul normativ de stabilire și sancționare a contravențiilor.

Sînt supuse confiscării, potrivit art. 8 din Legea nr. 32/1968, următoarele categorii de lucruri: a) lucrurile produse prin contravenție; b) lucrurile care au servit la săvârșirea contravenției, dacă sînt ale contravenientului; c) lucrurile dobîndite prin săvârșirea contravenției, dacă nu sînt restituite persoanei vătămate.

Ultimul alineat al art. 8 prevede că se confiscă lucrurile a căror deținere sau circulație este interzisă, independent de condițiile prevăzute în alineatul precedent.

Confiscarea se aduce la îndeplinire de organul care a dispus această măsură, în condițiile prevăzute de lege.

● **Cauze care înlătură răspunderea contravențională.** Alineatul 2 al art. 10 din Legea nr. 32/1968 prevede că: „nu constituie contravenție fapta săvârșită în stare de legitimă apărare, din cauza unei întîmplări ce nu putea fi prevăzută sau înlăturată, precum și aceea săvârșită din constrîngere, eroare de fapt sau în stare de necesitate.

Pentru o înțelegere corectă a cauzelor care înlătură răspunderea contravențională vom apela la dispozițiile Codului penal român, cu privire la cauzele care înlătură caracterul penal al faptei.

Condițiile care, potrivit dispozițiilor art. 44 C. pen. trebuie să fie îndeplinite pentru ca să existe legitimă apărare sînt: a) un atac material direct, imediat și injust; b) atacul să fie îndreptat contra unei persoane sau contra drepturilor acesteia, ori împotriva unui interes obștesc; c) atacul să creeze un pericol grav pentru persoana celui atacat

sau pentru drepturile acesteia, ori pentru un interes obștesc; d) săvîrșirea unei fapte prevăzute de legea penală pentru înlăturarea atacului.

Constituie așadar, stare de legitimă apărare, fapta săvîrșită în astfel de cazuri și condiții, impusă de nevoia de a înlătura un atac și de a apăra un interes legitim.¹

Pentru existența stării de necesitate trebuie să fie îndeplinite potrivit dispozițiilor art. 45 C. pen., următoarele condiții: a) să se fi ivit un pericol iminent; b) pericolul să amenințe vreuna din următoarele valori sociale: viața, integritatea corporală ori sănătatea unei persoane sau un bun important al unei persoane, ori a unui interes obștesc; c) pericolul să nu poată fi înlăturat într-altfel.

Nu este în stare de necesitate persoana care în momentul în care a săvîrșit fapta și-a dat seama că pricinuieste urmări vădit mai grave decît cele care s-ar fi putut produce dacă pericolul nu era înlăturat.

Nu constituie, de asemenea contravenție, fapta săvîrșită din cauza unei constrîngeri fizice căreia făptuitorul nu i-a putut rezista, sau fapta săvîrșită din cauza unei constrîngeri morale, exercitate prin amenințarea cu un pericol grav pentru persoana făptuitorului, ori a altuia și care nu putea fi înlăturată în alt mod.

Legea prevede că nu constituie contravenție nici fapta prevăzută de actul normativ de stabilire și sancționare a contravenției al cărei rezultat este consecința unei împrejurări ce nu putea fi prevăzută. Imposibilitatea de a prevedea ivirea împrejurărilor, care au dat loc rezultatului neașteptat are caracter obiectiv, în sensul că apariția aceleiași împrejurări, nu ar fi putut fi prevăzută în aceleași condiții de fapt, de nici o altă persoană.

Astfel, fenomenele naturii sînt deseori neprevizibile sub raportul producerii lor (furtuni, trăsnet, alunecări de terenuri, avalanșe etc.). De asemenea, fenomene datorită unei stări morbide, de care o persoană este afectată, pot fi, de asemenea, cauză de întîmplări neprevăzute (șoc nervos, leșin etc).

Nu va constitui contravenție nici fapta săvîrșită de o persoană iresponsabilă. **Iresponsabilitatea** a fost definită în literatura de specialitate ca fiind „starea de incapacitate psihică a acelor persoane care intelectual (capacitatea de a înțelege) nu-și pot da seama de sensul, de valoarea sau de urmările acțiunilor pe care le săvîrșesc (lipsă de discernămint, stare de inconștiență) sau care nativ (capacitate de autodeterminare) nu-și pot determina și dirija în mod normal voința în raport cu propriile lor acțiuni sau inacțiuni (impulsivitate irezistibilă, sau indiferențism total).

În acest sens practica judiciară a considerat că nu constituie contravenție fapta săvîrșită de un debil mintal, care nu are discernămintul faptelor comise (Jud. Craiova, sent. civ. nr. 8276/1970).

Cînd se invocă lipsa discernămintului instanța este obligată să verifice aceasta pe calea expertizei de specialitate, deoarece în situația în care se face dovada celor susținute, persoana în cauză este apărută de răspunderea administrativă (Trib. Sup. dec. civ. nr. 1250/1981).

¹ V. Dongoroz, în lucrarea colectivă, Explicații teoretice ale Codului penal român, Editura Academiei R.S.R., Buc., 1969, vol. I, p. 348.

În stîrșit, o altă cauză care înlătură răspunderea contravențională este **minoritatea** celui care săvîrșește fapta.

Articolul 11 din Legea nr. 32/1968 prevede că „fapta săvîrșită de un minor sub 14 ani nu constituie contravenție”.

● **Constatarea contravenției.** Contravenția se constată printr-un proces verbal pe care îl încheie persoanele a-nume prevăzute în actul normativ care stabilește și sancționează contravenția. Procesul verbal va cuprinde, potrivit art. 17 din Legea nr. 32/1968, următoarele mențiuni: data și locul unde este încheiat, numele, prenumele și calitatea celui care îl încheie; numele, prenumele, domiciliul, ocupația și locul de muncă al contravenientului, numărul și data actului de identitate al acestuia, cu mențiunea organului care l-a emis; descrierea faptei ce constituie contravenție, cu indicarea datei și orei cînd a fost săvîrșită, precum și cu arătarea tuturor împrejurărilor ce pot servi la aprecierea gravității acesteia și la evaluarea eventualelor pagube pricinuite; indicarea actului normativ prin care se stabilește și se sancționează contravenția; mențiunea că contravenientul poate achita în termen de 48 ore jumătate din minimul amenzii, în condițiile art. 26. În cazul cînd contravenientul este minor, procesul verbal va cuprinde și numele, prenumele și domiciliul părinților sau al tutorelui; obiecțiunile contravenientului cu privire la conținutul procesului verbal și mijloacele de probă de care înțelege să se servească în cauză, cînd acesta cere să fie consemnate; semnătura agentului constatator care trebuie pusă la finele fiecărei pagini a procesului verbal (art. 19). Legea precizează că lipsa din procesul verbal a mențiunilor privind numele și prenumele contravenientului, fapta săvîrșită și data comiterii acesteia sau a semnăturii agentului constatator atrage nulitatea procesului-verbal. Nulitatea se constată și din oficiu.

Practica judiciară, în soluționarea unor plîngeri împotriva proceselor-verbale de constatare și sancționare a contravențiilor a decis că nu sînt valabile procesele verbale de constatare a contravențiilor „în care se consemnează fapte care nu au fost săvîrșite de contravenient (Jud. Tulcea, sent. civ. 1214/1979); „prin care se constată executarea unor lucrări de construcție la un imobil, încalcînd prevederile autorizației, fără să se arate în ce constau aceste încălcări” (Jud. Craiova, sent. civ. nr. 9692/1970); „prin care agentul instrumentator nu a constatat în mod nemijlocit contravenția și a încheiat procesul verbal la o dată ulterioară săvîrșirii contravenției pe baza unor probe sau informații culese mai tîrziu” (Jud. Arad, sent. civ. 929/1971).

Procesul verbal se semnează pe fiecare pagină de cel care-l încheie și de contravenient. Menționăm în acest sens că refuzul contravenientului de a semna procesul verbal, ca și lipsa semnăturii sale din cauza neputinței de a semna, nu au nici o influență asupra forței probante a actului respectiv, în principiu.

După cum, semnarea procesului-verbal de către contravenient fără nici o obiecție, nu duce la concluzia recunoașterii săvîrșirii contravenției, din moment ce, împotriva procesului-verbal de amendă, contravenientul a introdus plîngere (Trib. Sup. dec. civ. nr. 1648/1981).

● **Aplicarea sancțiunilor contravenționale.** Principiul stabilit de Legea nr. 32/1968, în ceea ce privește aplicarea sancțiunii contravenționale, este acela după care agentul

constatator al contravenției este și cel care aplică sancțiunea contravențională, dacă actul normativ de stabilire și sancționare a contravențiilor nu prevede altfel (art. 20, L. nr. 32/1968).

Sancțiunea se aplică în limitele prevăzute de actul normativ, ținîndu-se seama de împrejurările în care fapta a fost săvîrșită, de starea materială a faptuitorului, precum și de celelalte date privitoare la contravenient cuprinse în procesul-verbal.

Odată cu sancțiunea se stabilește și despăgubirea, dacă actul normativ prevede tarifele în acest sens. De asemenea, organul competent să aplice sancțiunea contravențională principală o aplică, dacă este cazul, și pe aceea complementară a confiscării.

În acest din urmă caz dispozițiile art. 22 alin. 2 din L. nr. 32/1968 prevăd că „dacă lucrurile confiscate aparțin altel persoane decît contravenientului, în procesul verbal se va arăta și numele, prenumele și domiciliul persoanei fizice, ori denumirea și sediul persoanei juridice, în măsura în care aceste date sînt cunoscute”.

● **Comunicarea procesului verbal.** Actul juridic prin care se sancționează contravenția trebuie comunicat, în copie, contravenientului persoană fizică sau juridică și, după caz, părții vătămate, în termen de cel mult o lună de la data aplicării sancțiunii. În cazul sînd sancțiunea constă în amendă, ca și în cazul în care au fost stabilite despăgubiri, odată cu procesul verbal se comunică și înștiințarea de plată care prevede obligația de a achita amenda contravențională într-un termen de 15 zile. În caz contrar urmînd să se procedeze la executare silită.

● **Prescripții.** În ceea ce privește prescripțiile, în materia contravențiilor legea prevede termene diferite după cum prescripția se referă la răspunderea contravențională sau la executarea pedepsei contravenționale. În primul caz, legea prevede exonerarea de răspundere contravențională dacă au trecut 3 luni de la data săvîrșirii contravenției, sau, în cazul că a intervenit suspendarea cursului prescripției, dacă a trecut un an de la data comiterii faptei. În cazul contravențiilor la normele privind impozitele, taxele, primele de asigurare prin efectul legii și disciplină financiară, aplicarea sancțiunii se prescrie în termen de 1 an de la data săvîrșirii faptei (art. 13). Se precizează că termenele prevăzute de art. 13 din Legea nr. 32/1968 sînt obligatorii pentru contravențiile stabilite și sancționate prin H.C.M. sau prin acte normative ale organelor locale ale puterii sau administrației de stat, spre deosebire de unele acte normative (legi, decrete) în care se pot prevedea și alte termene de prescripție.

În ceea ce privește executarea sancțiunii, prin art. 14 din L. nr. 32/1969 se dispune că „executarea sancțiunii se prescrie, dacă procesul verbal de constatare a contravenției, precum și cînd este cazul înștiințarea de plăți a amenzii nu au fost comunicate celui sancționat în termen de o lună de la data aplicării sancțiunii. Executarea sancțiunii se prescrie, de asemenea, în termenul de 1 an de la data aplicării ei, chiar dacă contravenientul a exercitat calea de atac. În sensul celor menționate s-a considerat comunicarea procesului verbal de constatare a contravenției celui sancționat peste termenul de 30 de zile prevă-

zut de lege, ca o cauză care duce la prescrierea executării sancțiunii (Jud. sect. 1 mun. Buc. sent. civ. nr. 546/1971).

● **Căile de atac împotriva sancțiunilor contravenționale.** Împotriva actului de sancționare a contravenției, contravenientul poate face plîngere în termen de 15 zile de la data comunicării acestuia. Alineatul 2 al articolului 31 enumeră persoanele care mai pot face plîngere în afară de contravenient: (partea vătămată, numai în ceea ce privește despăgubirea pe bază de tarif, iar cel cărui a li aparțin lucrurile confiscate, altul decît contravenientul, numai cu privire la confiscare).

Plîngerea se depune la organul din care face parte agentul constatator și va fi însoțită de copia procesului verbal de constatare a contravenției. Plîngerea, împreună cu dosarul cauzei, se trimite de îndată organului în drept să o soluționeze (prevăzut de art. 32-35 din L. nr. 32/1968), care citează pe cei care a făcut plîngerea, precum și orice altă persoană în măsură să contribuie la rezolvarea justă a cauzei. Agentul constatator și organul care a aplicat sancțiunea nu se citează.

Plîngerea suspendă executarea. Astfel, simpla înregistrare a plîngerii în termenul legal oprește trecerea la executarea silită a amenzii aplicate, sau, dacă aceasta a fost pornită, ea poate fi sistată pe calea contestației la executare.

Organul care soluționează plîngerea, după ce constată că aceasta a fost introdusă în termen, ascultă pe cel care a făcut-o și celelalte persoane citate, administrînd orice probe prevăzute de lege (martori, acte etc) necesare verificării legalității și temeiniciei sancțiunii.

Actul prin care organele administrative soluționează plîngerea împotriva procesului verbal de contravenție poartă denumirea de „încheiere” și are, potrivit art. 38 din Legea nr. 38/1968, caracterul unui act jurisdicțional.

Judecătoria hotărăște asupra plîngerilor prin „sentința civilă”.

Încheierea prin care s-a soluționat plîngerea și hotărîrea judecătorească sînt definitive și executorii.

● **Executarea sancțiunilor contravenționale.** După expirarea termenului de executare a căii de atac, respectiv după respingerea acesteia de către organul competent, punerea în executare a actului care prevede amenda contravențională se face: a) de către organul care a aplicat amenda, ori de cîte ori procesul verbal de constatare a contravenției a rămas definitiv prin neexercitarea căii de atac în termenul prevăzut de lege; b) de către organul care a soluționat plîngerea, în celelalte cazuri.

În vederea executării amenzii, organele menționate comunică din oficiu organului financiar al comitetului (biroului) executiv al consiliului popular al localității în care domiciliază sau își are sediul contravenientul, procesul-verbal de constatare a contravenției sau, după caz, o copie a încheierii ori a dispozitivului hotărîrii judecătorești de soluționare a plîngerii. Executarea silită a amenzilor contravenționale se face asupra veniturilor sau celorlalte bunuri personale ale contravenientului, în condițiile prevăzute de Decretul nr. 221/1960 și H.C.M. nr. 972/1960.

VASILE ILIE

Întrebări și răspunsuri

● **TEODOR MELINTE, Suceava** — Compensarea cantitativă a lipsurilor cu plusurile constatate la inventarierea este reglementată prin art. 13 din H.C.M. nr. 1885/1970, cu privire la organizarea și conducerea contabilității, atribuțiile și răspunderile conducătorului compartimentului financiar-contabil, și pct. 160 din Normele metodologice privind contabilitatea unităților economice, aprobate prin Ordinul ministrului finanțelor nr. 595/1970. Potrivit acestor reglementări, compensarea cantitativă a lipsurilor cu plusurile constatate la inventariere, poate fi aprobată de conducătorul unității economice, în cazurile în care există riscul de confuzie între sorturile aceluiasi produs, datorită asemănării aspectului exterior (culoare, desen, model, dimensiuni etc.), fără însă a diminua valoric patrimoniul unității economice. Ca atare, potrivit legii, nu sînt admise compensări între sorturile unor produse diferite, care nu pot fi confundate, de natura celor menționate în scrisoarea dv. respectiv motoare cu fier beton, cuie, rulmenți sau roți dințate, chiar dacă se pune problema unor diferențe valorice.

● **VALENTIN NAGY, Sighetu Marmației** — Potrivit art. 27 și 30 din Legea nr. 1/1977, în fondul total de retribuție asupra căruia se calculează impozitul, nu se includ retribuțiile pentru prestarea de servicii pe bază de contracte civile ori pentru alte categorii de lucrări care nu au la bază contracte de muncă reglementate ca atare, prin legislația muncii. Veniturile obținute din muncă, altele decît cele asupra cărora se calculează impozitul pe fondul total de retribuție, se impun în continuare potrivit dispozițiilor legale în vigoare la data apariției Legii nr. 1/1977. Față de aceste prevederi retribuțiile cu tarife plătite în conformitate cu prevederile art. 113(2) din Legea nr. 57/1974, se impun în continuare cu cotele de la art. 9 din H.C.M. nr. 545/1970 întrucît sînt venituri realizate pe bază de contracte civile. Retribuțiile nete plătite potrivit dispozițiilor legale în vigoare personalului angajat temporar pentru muncă necalificată (încărcări, descărcări, manipulări etc.) sînt supuse impozitului pe fondul total prevăzut de Legea nr. 1/1977.

● **CONSILIUL POPULAR AL COMUNEI LUPȘANU, jud. Călărași** — În conformitate cu dispozițiile legale Consiliul popular poate elibera adeverința pentru vechime în muncă numai pe baza documentelor existente în arhivă din care rezultă că o persoană a fost încadrată în condițiile Codului muncii. Reconstituirea vechimii în muncă cu martori se poate face în condițiile stabilite de Decretul nr. 92/1976 de către comisia care funcționează pe lângă consiliul popular.

● **VASILE CUCOȘ, com. Motca, Iași** — Perioada cit ați lucrat ca membru cooperator, președinte la CAP Motca, vă întrerupe vechimea în muncă și în aceeași unitate.

● **S.M.A. CUDALBI, Galați** — Nu cunoaștem o altă reglementare referitoare la pregătirea maistrilor decît aceea care rezultă din Legea nr. 6/1967 și Decretul nr. 335/1978, astfel încît pentru soluțiile solicitate urmează să vă adresați Ministerului Agriculturii și Industriei Alimentare.

● **ILIE COJEAN, com. Berbești, Vilcea** — Pentru a fi promovat în funcția de tehnician nu îndepliniți condițiile prevăzute la pct. 67 lit. d. din anexa nr. 2 la Legea nr. 12/1971, întrucît nu aveți 5 ani vechime ca muncitor calificat sau desenator teh-

nic. Funcția de revizor tehnic face parte din categoria personalului operativ, care nu se poate lua în considerare ca vechime de muncitor calificat.

● **GHEORGHESCU CESLEA, Dorohoi** — În situația în care în prezent lucrează ca șofer, nu puteți primi retribuția de lăcătuș mecanic categoria a 5-a, întrucât nu prestați o astfel de muncă.

● **ION ENCESCU, Caracal** — În situația în care nomenclatorul specific de funcții, pe care îl puteți găsi numai la Ministerul Agriculturii și Industriei Alimentare, sau unitățile subordonate acestuia, prevede drept condiții de vechime pentru funcția de responsabil economic fermă 8 ani vechime în funcții economice, nu îndepliniți

niți condițiile legale pentru a putea fi încadrat în această funcție și nu puteți primi nici retribuția corespunzătoare acestei funcții. Precizăm că Legea nr. 57/1974 stabilește numai funcțiile și retribuțiile aferente, nu și condițiile de studii și vechime necesare încadrării în funcții.

● **VASILE PISLARU, Fetești** — În conformitate cu prevederile art. 24 din Legea nr. 1/1977 numai persoanele care au invaliditate de gradul I sau II și soții acestora sînt exceptați de la reținerea contribuției persoanelor fără copii. Pentru ocuparea unui post de șef coloană auto, trebuie să aveți liceul absolvit cu susținerea examenului de bacalaureat.

● **CRISTINA BOGDAN, Cimpina** — În conformitate cu dispozițiile legale,

în cazul cînd soțul lucrează în strălănatate și nu primește retribuția, în țară, dv. nu puteți beneficia de alocație de stat pentru copii. Potrivit art. 1 din Decretul nr. 233/1974 republicat cetățenii români care lucrează în strălănatate la societăți mixte de producție pot beneficia de anumite drepturi inclusiv alocație de stat pentru copii dacă în înțelegerile încheiate cu partenerii străini s-au prevăzut aceste drepturi.

● **INTREPRINDEREA AGRICOLA DE STAT, Timișoara** — Perioada concediului pentru sarcină, lehzuzie și îngrijirea copilului bolnav, fiind recunoscută ca vechime în muncă, se cuprinde în calcul la efectuarea stagiului absolvenților cu studii superioare.

Practica arbitrală comentată

● ANIMALE DE REPRODUCȚIE — STABILIREA PREȚULUI

Prețul animalelor de reproducție se plătește numai pe baza certificatelor de origine prevăzute de Decretul nr. 43/1976. Potrivit acestui act normativ în certificatele de bonitate urmează să se menționeze caracteristicile fiecărui animal în funcție de care se calculează prețul. Datorită acestei reglementări speciale, unitatea furnizoare nu poate obține prețul pentru animale de reproducție numai pe baza unei mențiuni corespunzătoare din avizul de expediție. (Decizia P.A.S. nr. 2036/1983).

● VERIFICAREA CALITĂȚII — CONDIȚII

Verificarea ulterioară a calității produselor în cadrul termenului de garanție impune dovada identității produsului. Astfel, verificarea calității s-a efectuat la 16 zile după predare fără să se stabilească, în condiții de opozabilitate, că produsele alterate sînt acelea livrate de unitatea furnizoare pîrită. Constatarea la unitatea beneficiară a unor produse alterate, în sine, nu implică răspunderea unității furnizoare, dacă nu se dovedește că este vorba de produsele pe care aceasta le-a livrat. Totodată, produsul (bere) fiind alterabil, normele din stas prevăd păstrarea în condiții speciale. Drept urmare, răspunderea unității furnizoare nu poate fi stabilită dacă nu se dovedește în ce condiții au fost păstrate produsele livrate. (Decizia P.A.S. nr. 1186/1983).

● CONTRACT DE ASIGURARE — INTERPRETARE

Prin contractul de asigurare, pentru cazuri de furt prin spargere și efracție, unitatea beneficiară avea obligația să introducă obloane și grilaje de fier la toate căile de acces în magazin. Pentru îndeplinirea acestei obligații, unitatea beneficiară a asigurat cu mijloacele menționate ferestrele magazinului, ușa ce dădea în hol și ușa exterioară, adică punctele de acces. În fapt, infractorul a pătruns într-o cameră alăturată care nu aparținea unității beneficiare — apoi a tăiat grilajul de metal. S-a apreciat că astfel s-a îndeplinit obligația de asigurare a căilor de acces. A-i pretinde unității beneficiare să fi folosit grilaje de metal și pentru camera alăturată ce nu-i aparținea — obiecțiune formulată de sucursala ADAS — înseamnă o interpretare abuzivă a clauzei din contract. Din modul în care s-a produs infracțiunea — prin tăierea grilajului de metal — rezultă că pentru apariția prejudiciului nu mai prezenta importanță dacă unitatea beneficiară folosea aceleași mijloace de asigurare și pentru alte puncte din acces în clădire. Drept urmare, a fost admisă acțiunea unității beneficiare față de sucursala ADAS pentru plata indemnizației de asigurare corespunzătoare. (Decizia P.A.S. nr. 2086/1983).

● CONTRACTUL DE ANTREPRIZA. MODIFICARE DE DREPT

Unitatea beneficiară a cerut prin acțiune obligarea unității antreprenoare, în temeiul Regulamentului a-

probat prin H.C.M. nr. 1002/1964, la plata penalităților de întîrziere în terminarea lucrărilor. Pentru rezolvarea litigiului, s-a reținut că unitatea pîrită se obligase printr-un contract de antrepriză să execute amenajări interioare, de combaterea eroziunii solului, lucrări incluse într-un sistem de irigații. Ulterior, s-a stabilit un nou termen pentru intrarea în funcțiune a sistemului de irigații în întregime. În această situație, prin decretul de stabilire a altui termen de punere în funcțiune a sistemului de irigații, s-au modificat de drept și termenele de finalizare a anumitor lucrări care au făcut obiectul unor contracte distincte. Fiind vorba de o modificare a contractului, în situații speciale, datorită legăturii directe între sistemul de irigații și lucrările contractate, i s-a respins acțiunea unității beneficiare. Totodată, în legătură cu unele argumente ale unității beneficiare, s-a precizat că în practica arbitrală s-au acordat numai despăgubiri pentru depășirea termenului de scoatere temporară a unor terenuri din circuitul agricol prin prelungirea termenului de realizare a obiectivului de investiții. Deosebirea de soluții decurge din prevederile art. 26 al Legii nr. 59/1974 cu privire la fondul funciar, prin care s-a stabilit expres obligația unităților beneficiare de terenuri agricole scoase temporar din producție, de a le reda circuitului agricol „în termenul aprobat”. Această reglementare se referă la relațiile unităților beneficiare de terenuri agricole cu unitățile deținătoare, raporturi de altă natură, supuse prevederilor Legii nr. 59/1974 (Decizia P.A.S. nr. 2558/1983).

